

नैपालको पहिलो बौद्ध मासिक आनन्दभूमि

२०८९ असार-श्रावण पूर्णिमा वर्ष ४०
बु.सं. २५५६

अंक ३-४
ने.सं. ११३२

The Ananda Bhoomi (Year 40, Vol. 3-4)
A Buddhist Monthly : July/August 2012

प्रमुख सल्लाहकारः
भिक्षु मैत्री महास्थविर (प्रमुख, आ.कु.वि.)

सल्लाहकारः भिक्षु धर्ममूर्ति (कार्यवाहक प्रमुख, आ.कु.वि.)

व्यवस्थापकः भिक्षु अस्सन्जि, आनन्द कुटी विहार, ४२७९४२०

व्यवस्थापन सहयोगीः भिक्षु सरणकर

वितरण तथा अर्थः भिक्षु पियदस्ती

वितरण सहयोगीः विवेक महर्जन

लेखा व्यवस्थापनः सुरेश महर्जन, स्वयम्भू

आवरण डिजाइन/मैत्री सेटिङ़ : विनोद महर्जन

कम्प्यूटर सञ्जाः राजकुमार छुका, ख्वप

सम्पादन सहयोगी

भिक्षु वजिरज्ञाण, बुद्धविहार भूकुटीमण्डप

सम्पादक/प्रकाशन संयोजकः

कोण्डन्य

बुद्धविहार भूकुटीमण्डप, ४२२६७०२

वितरणार्थ सहयोगीहरूः

बुद्धजयती समारोह समिति (श्रीघ.), शाक्य वाच शप-बोधा, अ. इन्द्रावती, सुश्री वीणा कंसाकार, सुश्री शकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी वजाचार्य, सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा), नरेश वजाचार्य (बुटवल), विद्यादेवी शाक्य (बुटवल), याम शाक्य (केनी), सर्जु वजाचार्य, देवेन्द्र शाक्य (पाल्पा), उत्तममान बुद्धचार्य (पोखरा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बागलुङ), विजय गुरुङ (लमजुङ)।

मुद्रणः

आईडियल प्रिन्टिङ प्रेस, ग्वार्को, ललितपुर, फोन: २९२०२३५

प्रकाशकः

आनन्दकुटी विहार

आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोन: ४२७९४२०
का.जि.दन. ३४/०३४/०३५/मक्षेहनि.दन. ७/०६९/६२

बुद्धविहारनामृत

न परेसं विलोमानी - न परेसं कताकतं ।

अत्तनोव अवेखेय्य - कतानि अकतानि च ॥

अर्थात् : अरुको दोष वा परजनले के गरे के गरेन् भनी चियोचर्चा गर्नुभन्दा आफूले के गरे के गरिन् भनी ध्यानकोन्द्रित गर्नु अत्युत्तम हुनेछ ।

मेपिनिगु दोष अर्थात् परजन छु या: मया: धका स्वज्जीयुया सिन थःगु दोष व थःह्वं यानागु व मयानागु स्वयेगु हे अत्युत्तम जुइ ।

One should not pry into the faults of others, things left done and undone by others, but one's own deeds done and undone.

- धम्मपद, ५०

सम्पर्क कार्यालय

आनन्द भूमि

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।

फोन: ४२७९४२०

E-mail : anandakutivihar@gmail.com
gkondanya@gmail.com, kondanya@soon.com
info@anandabhoomi.com

Website: anandakutivihar.com.np

www.anandabhoomi.com

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. २०/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौं ।

आनन्दभूमि

सम्पादकीय

सुतेको वा ब्युँभेको प्रष्ट नहुँदा गतिशीलतामा प्रश्न

तथागतले धम्मपद (पुण्यवर्ग) मा स्पष्टतः आज्ञा गर्नुभएको छ :- न परेसं विलोमानि-न परेसं कताकं ।

अत्तनों व अवेक्षेय-कतानि अकतानि च ॥

अर्थात्- अरुको दोष वा परजनले के गरे के गरेनन् भनी चियोचर्चा गर्नुभन्दा आफ्नो दोष एवं आफूले के गरेको र के नगरेको भन्ने बारे ख्याल राख्नु अत्युत्तम हुन्छ ।

उपरोक्त बुद्धवचनको यथार्थता र हाम्रो दैनिक जीवन-प्रवृत्ति ठीक विपरीत ध्रुवका रूपमा अगाडि बढिरहेको कटु-यथार्थता नै हो । उल्लेख्य उपदेशको उपादेयता बारे कुन परिस्थिति, कुन परिवेश वा कस्तो वस्तुस्थितिमा कसरी मापन-मूल्यांकन-प्रयोग गर्ने भन्ने संवेदनशील पक्ष हो । वस्तुतः हामी अर्काको चियोचर्चा गर्दै दोष खोतल्न, खिसि गर्न, गालि गर्न, कुरा काट्न अत्यन्त माहिर हुन्छौं । अर्काको आडमा जुम्रा-लिखा देख्ने हामी आफ्ने टाउकोमा गाई-भैसी हिँडेको अलिकाति पनि चाल पाउँदैनौं, यो विडम्बना हो कि होइन !? सोचनीय विषय हो । यो भएन, त्यो भएन, जसो जे गरे नि भएन भनी भन्न सजिलो हुन्छ, तर किन भएन, के भएन, के कसो गर्नु पर्छ भनी रचनात्मक एवं सकारात्मक प्रवृत्तियुक्त व्यवहार प्रदर्शन गर्नु सहज छैन, कठीन छ भने चाहे रचनात्मक आलोचना नै किन नहोस्, त्यसप्रति जिम्मेवारीपनको आवश्यकता छ । जुन सहज-सजिलो छ त्योभन्दा पनि कठीन सकारात्मक-रचनात्मक विधि व्यवहार गर्नेतर्फ हामी उत्प्रेरित भई अगाडि बढ्न सक्नु सुखकर-हितकर विषय हुन्छ, अन्यथा विरोधका लागि विरोधजस्तो व्यवहार प्रदर्शन गरे हामी धर्मावलम्बी र राजनीतिकर्मीबीच आखिर भिन्नता रह्यो नै के ?

चारदशकदेखि ऐतिहासिक आनन्दकुटी विहारको प्रकाशकत्वमा विभिन्न उतार-चढावकाबीच नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिकाको रूपमा अद्यावधि आफ्नो साथ जोगाउन प्रयत्नरत आनन्द-भूमि राम्रो-नराम्रो शक्त-अशक्त जुनसुकै-जेभएनि-जेगरेनि बस चलिका नाम गाडीमै गन्तव्य पछ्याइरहेको छ । आनन्द-भूमिको यात्रा सहज वा असहजताका बीच अगाडि बढिरहन सक्नु नै आफैमा महत्त्व राख्दछ । यदाकदा आनन्द-भूमि बारे मौखिक रूपमा जनगुनासो सुनिन्छ । सकारात्मक एवं नकारात्मक दुबै पाटो गुनासा होलान् तर आनन्द-भूमिको अभिवृद्धिका लागि उत्प्रेरणायुक्त, उचित सरसल्लाह, रचनात्मक परिवर्तनका लागि प्रिय पाठकहरूको आलोचना नै किन नहोस्, त्यसको अत्यन्त जरूरत पर्दछ, स्वस्थ आलोचना स्वागतयोग्य हुन्छ नै । हामीबीच अहिलेसम्म पनि एउटा हातमा गन्न पर्याप्त छैन बोद्ध मासिक पत्रिकाहरू, यस्मा सम्बन्धित सबैले हेक्का राख्ने कि नराख्ने ? हामी आफ्नो समाचार-गतिविधि आफूले पत्रिकामा संप्रेषण गर्न समर्थ हुँदैनौं अनि समाचार प्रकाशित भएन भनेर मात्र चिच्चाएर, दुस्स-तुस्स परेर काम बन्छ ? जिम्मेवारी दायित्व बोध एकतर्फ हुनसक्दैन, अति आदर्शवादी सोच व्यवहारमुखी वा परिणाममुखी हुन्छ या हुँदैन ? यतातिर हाम्रो ध्यानाकृष्ट हुनु जरूरी छ । कुनै क्रिया-प्रतिक्रिया विहिन अवस्थाले अर्कमण्यतालाई बढावा दिन्छ, मूक-दर्शकमात्रै हो हाम्रो भूमिका भनी निदाएको, ननिदाएको, सुतेको-ब्युँभेको केही प्रष्टे नहुँदा गतिशीलतामा प्रश्न चिन्ह खडा हुन्छ, यसप्रति सम्बद्ध सबैको ध्यानाकर्षण होस् भन्ने आनन्द-भूमि सदीच्छा व्यक्त गर्दछ ।

हामी धार्मिक उद्देश्यसहित व्यावसायिक सोचरहित तवरले हिँडिरहेका छौं । कमसेकम सम्बद्ध विहार, संघसंस्थाले पनि रचनात्मक-सकारात्मक अभिवृद्धिका लागि आवद्धता जनाई पत्रिकाको व्यापक परिचालनमा ठोस सहयोग प्राप्त हुन्छ भन्ने गहुङ्गो आशा बोक्नु स्वाभाविक हो । तर यसमा सरोकारवालाहरूले नै कतिको सरोकारीता देखाउन सके वा किन सरोकारीता देखाउन असमर्थ भए यो सोचनीय एवं अध्ययनको विषय भएको छ । धार्मिक स्वयंसेवामा संचालन हुने यस किसिमका कार्यविधिप्रति सरोकारीपक्ष स्वयं मूकदर्शक मात्र बन्ने प्रवृत्ति मौलाउँदै जाँदा गतिशीलतामा ठेस लाग्नु र विकसित नहुनु स्वाभाविक हो । यस उसले यस वर्ष अधिक मासिक कारण १३ वटा पूर्णिमा हुने भएकोले एक अंक जोगाउने प्रयास गर्नु हाम्रो वाध्यता हो । समयमै ग्राहकहरूले नविकरण नगरिदिँदा, सरोकार भनाउँदाहरूले Complimentary Copy कै रूपमा पाउने बढी आकांक्षा राख्दा प्रकाशन-व्यवस्थापनमा असहजता देखिनु स्वाभाविक हो । आनन्द-भूमिका सम्पूर्ण प्रिय पाठक, ग्राहक, सहयोगी सबैमा पत्रिकाको सुनिश्चित भविष्यका लागि यहाँहरू सबैको बहुआयामिक सहयोगको खाँचो छ, आवश्यक सकदो सहयोगका लागि मैत्रीपूर्ण सदाशयता-सरोकारिता देखाउनु हुनेछ भन्ने आशा बोक्नुजस्ता कार्यले सकारात्मक-रचनात्मक परिवर्तनका लागि केही भूमिका निर्वाह होला कि ! ?

विषय-सूचि

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	करुणाको शासन	देवेन्द्र सिटौला	४
२.	महाप्रज्ञाको आत्मकथा : एक अध्ययन	शिशिल चित्रकार	६
३.	बुद्ध, विपश्यना र नेपाल	गिरिराज भण्डारी	९
४.	प्राचीन कपिलवस्तुको खोजी : एक अध्ययन	तिलकमान गुभाजू	११
५.	बुद्धधर्मको वैज्ञानिक दृष्टिकोण	लोकबहादुर शाक्य	१४
६.	परिवर्तनकारी सोचले घच्छच्याएको.....	सुनील महर्जन	१७
७.	लाग्दैन शान्तिको मार्ग सरल विचार	पुष्परत्न शाक्य	२०
८.	किन ?	राज शाक्य	२०
९.	बुद्धिसे ल्वाः वल	दुण्डबहादुर वज्राचार्य	२१
१०.	धर्मया अन्तिम न्यूयसः	फ्रा. संघरक्षक बुनसड उपसमो	२४
११.	Modern Perceptive of Buddhism	M Rajeeb Shrestha	२६
१२.	Be Good; Do Good	Dr. Ganesh Mali	२७
१३.	Friend	Bhante Ananda	२७
१४.	बौद्ध गतिविधि		२८

भिक्षु महासंघको समामा हार्दिक निमन्त्रणा

यही आउँदो २०६९ साल श्रावण २० गते शनिवार विहान ८ बजेदेखि ४ बजेसम्म मीनभवनस्थित विश्वशान्ति विहारमा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको वार्षिक साधारण सभा सम्पन्न हुन गइरहेकोले हालसम्म निमन्त्रणा नपाएका सम्पूर्ण संघसदस्यहरूले यसैलाई निमन्त्रणाको रूपमा स्वीकार गरी समयमै सहभागी भइदिनु हुन हार्दिक अनुरोध गर्दछु ।

उक्त दिन नयाँ कार्य समितिको समेत चयन हुने हुँदा अनिवार्य उपस्थितिको लागि सम्पूर्ण संघ सदस्यहरूलाई पुनः हार्दिक निमन्त्रणा एवं अनुरोध गर्दछु ।

- भिक्षु धर्ममूर्ति
सचिव : अ.ने.भि.महासंघ

करुणाको शासन

देवेन्द्र सिटौला

बुद्धका कथाहरू खोतल्दा
एउटा रोचक प्रसङ्ग फेला पर्छ ।
राजा प्रसेनजीतसँगको संवादमा
बुद्धले भनेका छन्, जो शासक
करुणामा आधारित शासन गर्छ,
उसले हिम्मक माध्यम अपनाउनु
पर्दैन । सच्चा करुणा भावमा अत्यधिक सहृदयतापूर्ण गर्ने
र र सेवा गर्ने उर्जा प्राप्त हुन्छ, जुन शील-सदाचारको
पालना र धर्म-साधना अभ्यासको
परिणाम हो ।

बुद्धलाई मान्न र जान्न
चाहनेले तथा शान्ति र अहिंसाका कुरा
गर्न सबैले बुद्धपुरुषको आगमनको सुक्ष्म
यथार्थ, बुद्धपुरुषका जीवनगाथा, धर्म-
साधनापथ थाहा पाउनु आवश्यक छ ।
हामी बुद्धबारे गर्व गर्छौं, स्वभाविक र
उचित छ । तर, बुद्धका सत्य र
अनुवभजन्य शिक्षा व्यवहारमा र
साधनामार्ग अन्तरयात्रामा अनुसरण
गरेका छौं ?

समयको अन्तरालमा धर्मको
बुझाइ र महत्त्व फेरिन्छ, मानवको तर्क र बुद्धिको संगमबाट ।
बुद्धको बुद्धत्व भने शाश्वत हुन्छ । शील-सदाचारको पालना
र समाधि अभ्यासको परिणाम सबैमा समान हुन्छ । यसबाट
प्राप्त ज्ञानका कारण हुने कल्याण एकनास र एकरस छ-
हिसालाई अहिसाले, घृणालाई प्रेमले र कुरतालाई करुणाले
जित्तछ ।

बुद्धले सिकाएको धर्म
साधनामार्ग मानव जीवनले कसरी
शुद्धता प्राप्त गरी मानस निर्मल गर्ने
विधिमा आधारित छ । चित्तको
शुद्धताबिना वास्तविक ज्ञान सम्भव छैन,
आनन्द र शान्ति पनि सम्भव छैन
भन्ने सार उनले बताए । साधनाबाट
चित्तको शुद्धि हुने तथा शान्ति र
आनन्दको पनि अभीर्भव एकैसाथ हुने
तथ्य बुद्धले सरल र बोधगम्य
साधनाबाट सिकाए ।

अनेक जन्मका चक्र पार गर्दै सत्कर्म र सत्ज्ञान
प्राप्तिका बोधिसत्त्वको जन्म हुन्छ । त्यसपछि राग, द्वेष,
कामना, वासना र तृष्णामुक्त अरहन्तको अवस्था र बल्ल
सम्यक् सम्बुद्धको जन्म हुन्छ । सबै क्लेश र विकारबाट
मुक्त यो अवस्थामा लोकहितका लागि ज्ञान बाँड्ने कुशल
महापुरुष उपस्थित हुन्छन् । सिद्धार्थ गौतमको वैराग्य
जन्महरूको उत्कृष्ट संस्कार र अस्तित्वको दिव्य आयोजनबाटै
घटित भएको हो ।

उनको छटपटीपूर्ण खोजको मुख्य संवेग थियो-
मानवमा उत्पन्न दुःखको कारण र
निवारणसम्बन्धी यथार्थ ज्ञान । भृगु
आश्रमदेखि मुनी आलार कालाम र
उद्धरणपूर्वक श्रेष्ठ आचार्यसँगको
सामिय र सत्संगमा पनि उनको खोजी
पूरा भएन । अन्त्यमा, बुद्धले शान्त र
एकान्त रुप रोजे । अध्यात्मको
ज्ञानको लागि, मौन, शान्त भाव र
एकान्त अवस्था पूर्वसर्त नै रहेछ भन्ने
ज्ञान बुद्धको जीवनबाट मनन गर्नुपर्छ ।
ज्ञानप्राप्तिपछि उनले 'अत्त दीपो भव'
तथा 'अत्ताहि अत्तनो नाथो अत्ता हि
अत्तनो गति जस्ता मूलमन्त्र आत्मसात
गरी 'आफ्नो दीपक आफै बन', 'दुर्गति

र सद्गतिका लागि हामी आफै जिम्मेवार छौं भन्ने
महाज्ञान ससारलाई बताएर यही मान्यताका जगमा आधारित
धर्मसाधना लोकलाई दिए । बुद्धले 'आऊ, स्वयं अनुभव
गरेर तत्काल फल दिने खालको यो विद्या प्रकृति कानूनकै
अकाट्य रूप हो' भनेका छन् । बुद्ध र उच्चतम आध्यात्मिक
वैज्ञानिक हुन् ।

यस अङ्क

गताङ्कमा

अनान्दभूमि

पढ्नौं पढ्नाउनौं, समयमै वार्षिक ग्राहक बनौं

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं, फोन: ४२७१४२०
E-mail : anandakutivihar@gmail.com, anandakutivihar@ntc.net.np
gkondanya@gmail.com, kondanya@soon.com

बुद्धले आफ्ना अनन्त जन्म तृष्णा र कामनाकै कारण भएका रहेछन् भन्ने साधनाकै उत्कृष्ट अवस्थाबाट प्राप्त ज्ञान लोकलाई बताए । अरूले भन्ने र दिने उपदेश तथा ज्ञान त केवल इसारा मात्र हो, वास्तविक ज्ञानका लागि स्वयंले सम्यक् भएर अभ्यास गर्नुपर्छ भन्ने मान्यता बुद्धको धर्म साधनापथमा बढी महत्त्वसाथ समाहित छन् ।

समग्र ज्ञानप्राप्तिपछिको अन्तिम निष्कर्षमा उनलाई चारआर्यसत्य बोध भयो । दुःख र यसको कारण अर्थात् दुःख समुदयको उदय कसरी हुन्छ ? यसबाट छुटकारा पाउने अर्थात् दुःख समुदयको विनासको ज्ञान । साधना पथमा प्रत्यक्ष कारणसहित प्रकृतिको धर्म थाहा पाउने विद्या- अष्टाङ्ग मार्ग । चौथो- शील, समाधि र प्रज्ञाको अभ्यास जुन विपश्यना साधनाका नामले विख्यात छ ।

मन र शरीरको वास्तविक स्वभाव तथा अन्तरसम्बन्धबाट उठ्ने वेदना बुझन सबैत अवस्थामा रहेर अभ्यास गर्दा ध्यानावस्थामा प्रज्ञा प्रस्फुटनद्वारा सत्यको बोध नै बुद्धको ध्यान मार्ग हो । शान्त र मौन ध्यानावस्थै बुद्धको पर्याय बन्यो । दुःख आफ्नै साडे तीन हातको काया र त्यससँग जोडिएको चित्त अर्थात् मनमा उत्पन्न हुँदो रहेछ भन्ने उनले अनुभव गरे । दुःखको मूलमा तृष्णा छ, तृष्णाका कारण लगातार भव निर्माण भइरहन्छ र त्यही भवले बारम्बार जन्ममा घुमाइरहन्छ भन्ने ज्ञान बताए । बुद्धले सिकाएको धर्म साधनामार्ग मानव जीवनले कसरी शुद्धता प्राप्त गरी मानस निर्मल गर्ने विधिमा आधारित छ । चित्तको शुद्धताबिना वास्तविक ज्ञान सम्भव छैन, आनन्द र शान्ति पनि सम्भव छैन भन्ने सार उनले बताए । साधनाबाट चित्तको शुद्धि हुने तथा शान्ति र आनन्दको पनि अभीर्भाव एकैसाथ हुने तथ्य बुद्धले सरल र बोधगम्य साधनाबाट सिकाए ।

सम्बन्धित विहार-संघसंस्था एवं ग्राहकहरू प्रति हार्दिक आह्वान

चारदशकदेखि निरन्तर प्रकाशित आनन्दभूमि बौद्ध-मासिक पत्रिकाको ग्राहक हुन, ग्राहक बनाउन

तथा ग्राहकहरूले यथासमयमै नविकरण गरिदिनुहन हार्दिक आह्वान गर्दछौं ।

सरोकारी पक्ष हामीले आफ्नो सरोकारिता देखाउनु हाम्रो कर्तव्य हो ।

व्यवस्थापक

आनन्दभूमि

साधनामा मुख्य कुरा हुन, शरीर र चित्त अर्थात् मनको प्रपञ्च द्रस्टा भावमा रहेर बुझ्नु । बाहिरी दुनियाँको गमनगमनमा र व्यवहारमा हामीले अनन्त जन्म लिएर विकार थप्दै जान्छौं । जस्को परिणामस्वरूप सूल शरीरमा तृष्णा र कामनाका बोझ बढाउँदै जान्छौं । त्यही बोझ चित्तको विकार हो भन्दै बुद्धले त्यो हटाउन शील, समाधि र प्रज्ञास्थी साधनाभ्यासमार्फत ज्ञान प्राप्तिको उपाय निकाले । शील र समाधि अभ्यास हो, प्रज्ञा त्यस अनुभवको परिणाम हो, ज्ञान र निर्मलताको प्रकाशन ।

एउटा प्रज्ञावान पुरुषले नै प्रकृतिका विकार जिल सक्छ । शुद्ध बुद्ध स्वरूपमा रहेपछि आफूमा शान्त र निश्चल नीरवताको प्रस्फुटन लगातार भइरहने हुँदा बुद्ध पुरुष आफू पनि शान्त रहने र उसको आभा र ज्ञानको आलोकमा समस्त वायुमण्डल र वरपरका अनुयायीलाई पनि शान्त, आनन्दित र अहिस्तक बनाउँछ । यही शक्तिले अंगुलीमालजस्तो डाकुलाई समेत भिक्षु बनाउने सामर्थ्य बुद्धमा थियो । विभिन्न संकट र दुष्टजनका आवेशपूर्ण आक्रमणलाई बुद्धले अनन्त जन्ममा संग्रहित दानपारमिताको धर्मबल, शान्ति र संयमबल, मैत्री बल, ऋद्धि बल, शान्त-सौम्य बल, प्रज्ञा-प्रदीप बलले जिते ।

बुद्धका अनुयायी सबैले बल प्रदायक अवस्था र गुण बुझ्नु उत्तिकै जरूरी छ । बुद्धिविलास र बुद्धका शिक्षाका नाममा बेसुरा आलापबाट मात्र मानवकल्याण सम्भव छैन । पलपलमा जागरूक रहेर मैत्रीभाव राख्नु नै ब्रह्मविहार गर्नु हो भनेका छन् बुद्धले । शान्ति, मैत्री, दया र करुणा नै बुद्धका शिक्षा, ज्ञान र साधनाका प्रतिफल हुन् ।

(लेखक : रक्षा मन्त्रालयक सहसंचिव हुन् ।)

महाप्रज्ञाको आत्मकथा (पहिलो खण्ड) : एक अध्ययन

शिशिल चित्रकार

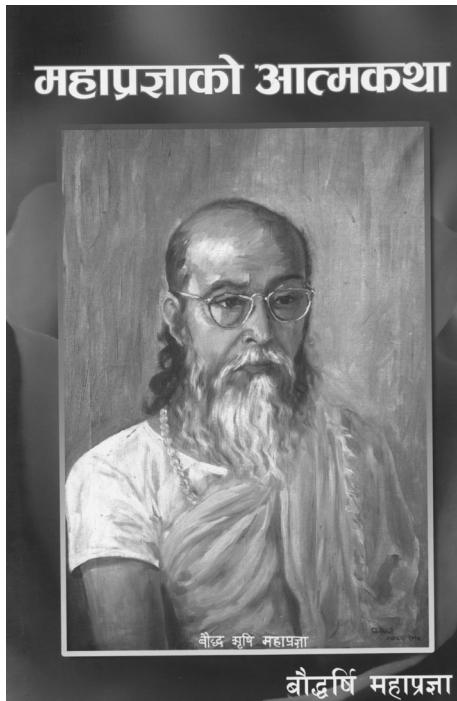
आधुनिक नेपालको प्रथम थेरवादी भिक्षु दिवंगत महाप्रज्ञाको आत्मकथा नेपाली भाषामा अनुवाद भएर हालसालै प्रकाशित भएको छ । नेपाल भाषामा पटक पटक गरी प्रकाशित आत्मकथा हाल अप्राप्य भएकाले नेपाली भाषामा पहिलो खण्ड प्रकाशित भएबाट नेपाली बौद्ध समाज र अन्य क्षेत्रका जिज्ञासुहरूलाई समेत देशको विगतको धार्मिक क्षेत्रको मात्र नभई, सामाजिक, राजनीतिक, भौगोलिक, आर्थिक, व्यापारिक आदिको अवस्था बुझन मद्दत पुग्ने विश्वास गर्न सकिन्छ ।

परिचय : वि.स. १९५८ साल जेष्ठ शुक्ल द्वितीयाको दिन बुबा कुल नारायण र आमा हिरामायाको सन्तानको रूपमा जन्म भएका प्रेम बहादुर श्रेष्ठको बाल्यकाल देखिको वर्णन, रोजगारी, धर्ममा श्रद्धा, लामा गुरुको प्रवचनबाट प्रभावित भई महायानी भिक्षु, भोटको सामाजिक, व्यापारिक, भौगोलिक विकटता, तिब्बतमा ने पाली व्यापारीहरूको अवस्था आदिको चित्रण प्रथम खण्डमा हेर्न सकिन्छ ।

बाल्यकाल र युवाकाल :

साधारण गरीव परिवारमा जन्म लिएका प्रेम बहादुर श्रेष्ठले, तत्कालीन परिवेशमा घरायसी शिक्षा लिई, धागो बाट्ने, दोलाई टक्ने, नाटक देखाउने आदि विविध कार्यमा सरिक भए र नारायणीहिटी दरवारमा नाटक देखाए वापत राजा त्रिभुवनबाट बक्सिस समेत पाएका थिए । युवा अवस्थामै क्यान्छालामोको प्रवचनबाट प्रभावित भई गृहत्याग गरी तिब्बत जाने सोच भएनुरूप विभिन्न बाधा अडचन पार गरी, पिताजीबाट स्वीकृत लिई, धर्मान साहुको सहयोगबाट, एक दिन अधि नै काठमाडौंबाट भोट प्रस्थान गरी सक्तुभएका कुश्यो रिम्पोछेलाई अर्कोदिन उहाँ बास बसेको स्थानमा भेट्न पुग्नुभयो । वहाँ

गुरुसँगै ल्हासा गएर पछि दिक्षा लिएर पत्थेन श्यरव (महाप्रज्ञा) को रूपमा नेपाल फर्किए । फर्किदाको एउटा घटना वर्णनअनुसार नेपालको सामाजिक अवस्थाको चित्रण बडो मार्मिक रूपमा प्रस्तुत भएको छ । एउटा विकट क्षेत्रमा पाटनको एक बाँडा परिवारले घर छोडी जानु परेको कारण र उक्त व्यक्तिको भनाई “.....नेपाल देशको रीतिथिति बडो भयकर छ ।कुल व्यवहा गर्न ती दाजुभाइका सन्तानले करकापमा पारेर घरखेत बेचेर फेरि साहुसँग ऋण लिएर पनि चलाउन बाध्य पारे । म एकलोलाई माथि उक्लै नसक्ने बनाए, जिउमा वश्त्र समेत लाउन नसक्ने भएँ ।ती दाजुभाइको जालसाजीमा परेर नाँगो अवस्थामा पुगे । तीनीहरूकै षड्यन्त्रले साहु लागे । आज तिनै दाजुहरूले हामीलाई नोकर सरह व्यवहार गरे । इष्टमित्रसँग सहायता माग्दा गरीबको पक्षमा

कोही रहेन्छ, भन गिल्ला गर्दछन ।

.... दुई सन्तान जन्माई आमा चाहिले प्राण छोडेर पार लागिन र हामी तीन जना छौ, कति दिन बाँच्नुपर्ने हो थाहा छैन ” आदिबाट नेपालको हालको सामाजिक अवस्थामा भौतिक रूपमा परिवर्तन आए पनि मानसिक सोचाइमा अभ पनि खासै भिन्नता नआएको बुझन सकिछ ।

भिक्षाटनदेवि देश निकाला : नागार्जुनमा छिरिनोर्बु गुरुसँगको संगत, काठमाडौंमा पहिलो भिक्षाटन जन्मानसमा चासो तथा राज्यबाट स्वधर्म छोडी परधर्म ग्रहण गरेको आरोप, अड्डामा भएको केरकाप, तर्क वितर्क, गुरुको शाळ्दिक व्याख्यामा भेद आदि इत्यादि र परधर्म छोडी स्वधर्ममै फर्केमा देश निकाला नगर्ने प्रतिवद्धता भए पनि सही धर्मको अवलम्बन गरेका भनी देश निकालाको सजाय स्वीकार्नुलाई कुनै अवस्थामा पनि कम औँक्न सकिँदैन ।

देशबाहिर : देश निकालापछि भारत तथा तिब्बतको बसाइको कममा ज्ञानगुनका कुरादेखि तिब्बतमा नेपाली व्यापारीहरूको अवस्था, भौगोलिक विकटता, ब्रह्मपुत्र नदीमा

छालाको डुङ्गा चलाउने परम्परादेखि दुंगा डुबेर हुने जनधनको नोकशानी, कठिन यात्रा, एउटा दुंगा डुबन लागेर अर्कोमा चदन खोजदा अरूले हातमा हानेर खसाल्ने (नभएमा दुबै दुंगा डुन्ने), तिब्बेतमा लाग्ने हावाहुरीको अवस्था, लाशको संस्कार, बाटोमा लुटेराहरूको भय आदिको अवस्था समेत पढन सकिन्छ ।

ल्हासामा भजन गाउनदेखि लिएर व्यापारीहरूको जमघटमा सामेल हुनुपर्ने अवस्था, जोगनारायण साहु लज्जित भई संधैको लागि जाँड रक्सी त्याग गरेको (पृ. ७९) तथा मोतिलाल साहुले "गुरु ! तपाइँ यस्तो हुनहुन्छ भनी मैलै थाहा पाइन, क्षमा गर्नुहोला । यत्रो ठूलो गुरुलाई मुन्तिर राखेर आफु उच्च आसनमा बसी एक गाइनेलाइझै गीत गाउन लगाएँ । त्यो अपराधको प्रायश्चित म

कहाँ गएर गर्सँ ? गुरु ! तपाइँले क्षमा गर्नु भए मात्र मलाई शान्ति मिल्नेछ । नत्र त्यो पापले मलाई दाह गराइरहनेछ, गुरु ! म अज्ञानी माथि दया राखी क्षमा गर्नु होला ।" (पृ. १०९) भनी बोध भएबाट गुरु महाप्रज्ञाबाट समाजमा जागरूकता, चेतना बढाउने कार्यमा अभिवृद्धि भएको मान्न सकिन्छ ।

अद्भूत चरित्र : दिवंगत गुरु महाप्रज्ञाको आत्मकथामा साधारण से साधारण घटना, बाल्यकालमा हराउनु, राज दरवारमा नाटक देखाई फर्कने अवस्थामा पक्रिनबाट जोगिन भरियाको भेषमा बाहिर आउनु, आँखा डेढो पार्नु, गरीबीको चित्रणको रूपमा एउटा सुकुलमा आधा ओच्छाउने, आधाले छोप्ने, विवाह आदि साधारणदेखि कर्याँ आश्चर्यजनक र अद्भूत क्षमतायुक्त घटना घटेको पनि देखन सकिन्छ । यहाँ केही घटनाहरूको व्याख्या गर्नु सान्दर्भिक हुनेछ ।

महायानी भिक्षु हुँदा नार्गजुनमा गुरु छिरिनोबुसँग गुरु महाप्रज्ञाले धेरै गुण लाभ गरे । एक पल्ट छिरिनोबु गुरुले शून्य शून्य महाशून्य भनेको के हो भनी सोधु हुँदा महाप्रज्ञाले आफूसँग त्यस्तो ज्ञान नभएको बताएपनि भोलि पल्ट दिनुभएको जवाफ "संसारमा इन्द्रिय मार्फत अनुभव गरिने विषय जति छ ती सबैलाई अनित्य ज्ञानद्वारा शून्य गर्नु शून्य हो । अर्को इन्द्रियलाई दुर्लः ज्ञान मार्फत शून्य गर्नु दोश्रो शून्य हो । त्यसपछि मनलाई प्रज्ञा ज्ञानद्वारा शून्य पार्नु महाशून्य हो ।"

"जुन पदार्थसंग इन्द्रियको स्पर्श हुंदा रस अनुभव गरिनेछ त्यो पदार्थ मार्फत वासनाको उत्पत्ति हुनेछ त्यो अति जरूरी हुनेछ, भरोसा गरिरहेको हुन्छ, दुःखहरण भएको ठानिन्छ । तर त्यो बस्तुले सदैव त्यस्तो गुण दिने हुँदैन । प्राणी भए मर्नेछ, बस्तु भए बिग्रिनेछ, विद्यमान कुरा लुप्त हुनेछ, । यस्तो विषय भएको हुनाले विषय मार्फत उत्पन्न हुने तृष्णा शून्य पार्नु प्रथम शून्य हो ।"

....."अज्ञानीले इन्द्रियलाई रसदायक रूपमा लिइनेछ ।

विचारवानले इन्द्रियलाई प्वाल परेका दुंगा जस्तो बुझ्नेछ । प्वाल भरेको दुंगा भित्र पानी चुहिन्छ । दुंगामा पानी भरेपछि त्यो डुन्नेछ । त्यस्तै नै नर रत्नको शरीर पनि संसार रूपी

समुद्रबाट पर गर्न दुंगा हो । त्यसमा

इन्द्रिय रूपी प्वाल पर्दाको विषयको रस चुहिएर यो शरीर पनि यहीं डुन्नेछ, पार लान सकिने हुँदैन भन्ने जानी इन्द्रियका क्रियालाई वास्ता नगरी शून्य पार्नु, यो दोश्रो शून्य हो । महाशून्य भनेको जन्म मरणबाट मुक्त हुन सक्नु हो । जन्म मरणबाट मुक्तहुन तृष्णा शून्य पार्न सक्नु पर्दछ । तृष्णा शून्य हुनु महाशून्य हो ।" यो जवाप सुनी गुरु छिरिनोबुले तिमीलाई महाप्रज्ञा भनी नामकरण गर्न गुरुलाई बारम्बार नमस्कार भनेको घटनालाई (पृ. ४३-४४) असाधारण मान्न सकिन्छ कि सकिंदैन ?

अर्को घटनाको रूपमा महाप्रज्ञाले बनाउनुभएको चित्र र वहाँको गुरुले चित्रको व्याख्या गर्न लगाउन हुँदाको व्याख्या (चित्रमा विभिन्न संख्या र सो को व्याख्या); मनुष्यको रूप लिएर जन्म भएको व्यक्तिको दुइटा गति छ । दुबैतिर धार भएको खड्गफै, माथि जान खोजे जान सक्दछ, तल जान खोजे पनि जान सकिने यो मनुष्यको जीवन हो । (नं. ६ व्याख्या) दुई सन्तान भएपछि आठ खुट्टे गंगटो भै आफै सन्तानले खाइदिन्छ । आफ्नो सन्तानको लागि जिन्दगी बिताइदिनेछ । फटियांग्राहरू पनिमा खेलिरहन्छ, त्यसबेला कोही आएमा दुंगाको कापमा लुक्नजाने गर्दछन् । त्यस्तै नै आठ खुट्टा भयो भने अर्थात आमा बुबा र दुई सन्तान गरी आठ खुट्टा । त्यस्तो गंगटोको जस्तै आठ खुट्टा भएको गृहस्थीको अगाडी कोही ज्ञानी गुनी महात्मा आयो भन, जुरुकक उठेर कोठाभित्र पस्दछ (नं. १०

को व्याख्या)। (पृ१० को ज्ञान दर्शन र पृ१२ को ज्ञान वर्णन दुवै संगे हेन आवश्यक)। यसरी चित्रको हरेक सख्या अनुरूपको व्याख्या सुनेपछि गुरुले त्यो चित्रमा आफ्नो छाप लगाई बजारमा गई देखाउन आदेश दिए मुताविक महाप्रज्ञाले त्यो चित्र बजारमा लिएर जाँदा फोटो बनाई व्यापारीहरूले विक्री गरेको, कसै कसैले जन्त्र समेत बनाएर लगाएको तथो गुरुले अलगै आशनको व्यवस्था गरी अबदेखि आउँदा त्यो आशनमा बस्नु भनी प्रदान गरेको सम्मानलाई साधारण मान्न सकिदैन।

निष्कर्ष : दिवंगत महाप्रज्ञालाई तत्कालीन नेपाली बौद्ध जगतको मात्र नभई देशकै उदाहरणीय व्यक्तित्वको रूपमा लिन सकिन्छ। जीवनको आरोह अवरोहमा साधारण गृहस्थीदेखि महायानी भिक्षु, थेरवादी भिक्षु, पुनः गृहस्थी जीवन र अन्त्यमा फेरी बौद्ध ऋषिको रूपमा देखा पर्नुभएका दि. महाप्रज्ञाको आत्मकथामा उल्लेख भएका विभिन्न घटनाक्रमहरूमा कसैको कसैको विमति होला, श्रद्धामा औच आउला, पक्षविपक्षदेखि वादविवादका कुरा होला, ती सबैलाई एकातिर पन्छाएर सकारात्मक पक्षमात्र ग्रहण गर्न सकेमा पनि आम जनमानसलाई फाइदा हुने देखिन्छ। आखिरमा वादविवाद,

पक्षविपक्ष आजको समाजको हरेक क्षेत्रमा व्याप्त नै छ भने व्यक्ति स्वयंले गलत र नकारात्मक पक्षलाई बेवास्ता गरी सकारात्मक पक्षलाई ग्रहण गर्नु आफ्नो सम्यक् व्यायाम पनि त हुन्छ।

र्वतमान संघनायक भिक्षु अश्वघोष महारथविरज्यूको “महाप्रज्ञा महापुरुष हुनुहुन्छ, वहाँ ऐतिहासिक व्यक्ति हुनुहुन्छ” भन्ने होस् वा अनुवादक प्रकाशमान शाक्यको “आफूले लक्षित गरेको उद्देश्य प्राप्तिका लागि जीवन बिताउनेहरूलाई सो कार्यबाट निरुत्साहित तुल्याउन आउने बाधा जुनकूनै रूपमा आएको भएतापनि धर्म-नियम अनुसार त्यो पुरेजात पच्चय अर्थात आफूले बिताएको अधिल्लो जीवन, समय वा कालको परिणाम हुनेछ” भन्नेबाट पनि दिवंगत महाप्रज्ञाको व्यक्तित्वबारे यथोचित प्रकाश हुन्छ।

अन्त्यमा बौद्ध ऋषि महाप्रज्ञाका आत्मकथाका सम्मादक लाभरत्न तुलाधर, अनुवादक प्रकाशमान शाक्य, सहयोगी चुनु थापा र रशना शाक्य तथा प्रकाशक सबै उपासक उपासिकाहरूलाई साधुवाद दिवै अब अर्को भाग (सकभर एउटैमा) चाँडै प्रकाशन गर्न सफल होउन् भनी मंगलमय प्राथना समेत गर्दछु।

क्रमिक वचत गर्ने बानी बसालौं
बोट नमासी मिठो फल खाओं

रजिस्टर्ड नं. १००/०६२-६३

इन्द्रेणी वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

गुरुजुधारा, काठमाण्डौ
फोन नं. ४३१५३४४, फ्याक्स: ४३१०४५८
इमेल: indrenico_operative@yahoo.com

इन्द्रेणी सहकारीको रेमिट सेवा

संसारको जुनसुकै ठाउँबाट पठाएको रकम
सप्ततारा इन्टरनेशनल प्रा.लि.

मार्फत

इन्द्रेणी सहकारी गुरुजुधारामा तुरुन्तै पाइन्छ।
सम्पर्क फोन नं. ४३१५३४४, फ्याक्स: ४३१०४५८

बुद्ध, विपक्ष्यना क नेपाल

एगिरिराज भण्डारी

आजको संसार भौतिक स्रोत साधनले सम्पन्न, उपभोक्तावादी शैली, संस्कृति र संस्कारले ओतप्रोत छ । भौतिक स्रोत र साधनले सम्पन्न भए पनि मानिस व्यक्तिवादी विन्तन, हिंसा, कलह र अराजकतामा फसिरहेको छ । संसारमै दिन प्रतिदिन महत्त्व बढ्दै गएको बुद्धका शिक्षाहरु नेपालमै कुहिरोको काग बनिरहेको छ । वर्तमान अवस्थामा देशमा देखा परेका समस्या हत्या, हिंसा, अराजकता, भौतिक सुखप्रतिको अन्ध दौड र मानवमा बढ्दै गएको व्याकुलता र अमानवीयताको पृष्ठभूमिमा हाम्रा महान शिक्षकका उपदेश र शिक्षाले अगाडि सारेका समाधान के हुन् ? पुनः त्यसको तहमा पुगेर निदान खोज्नुपर्न आवश्यकता देखापरेको छ ।

रोग, वृद्धपना, मृत्यु र जीवनपर्यन्त दुःख देखिसकेपछि र सारा संसार यसबाट पीडित देखेपछि, दरबारीया सुख, ऐस, आराम, युवराजको पद भविष्यको राजगद्वी, भर्माउँदो बैसमा जङ्गल पसेर वर्षोंका अध्ययन र खोजपछि सारा संसारलाई दुःख मुक्तिको सन्देश र शिक्षा दिने गौतम बुद्धको सान्दर्भिकता आज छ छैन ? गम्भीरतापूर्वक विश्लेषण गर्नुपर्न भएको छ ।

अहिंसा र शान्तिका महानायक बुद्धको देश नेपाल विगत १० वर्षमा १७ हजार मानिसलाई बलि चढाएर वर्तमान अवस्थामा पदार्पण गरेको छ । अहिले पनि हत्या, हिंसा, चोरी, अपहरण, चन्दा, फिरोटी, बलात्कार, भ्रष्टाचार र दुराचारका सयौं घटनाहरू देशमा दिनहुँ घटिरहेका छन् । आफ्नो दरबार र सारा स्वार्थ त्याग गरी सारा संसारको कल्याणको निम्ति समर्पित हुने बुद्धको उपदेश आज सत्तास्वार्थ, लुछाचुँडी, भ्रष्टाचार, हत्याहिंसा र स्वार्थ

सिद्धीकै निम्ति जनताको विभाजन र विखण्डनको डिलमा उभिएको छ । देश र जनताको दुःखपूर्ण अवस्था र जनतालाई यस दुःखपूर्ण अवस्थाबाट मुक्त गर्छौं भनेर नेतृत्व गर्ने नेतृत्व वर्गको स्वार्थपूर्ण भ्रष्ट आचरण र क्रियाकलापले गर्दा आजभन्दा २६०० वर्षपहिला बुद्धले आविष्कार गरेका सत्य, अहिंसा र लोककल्याणकारी विद्या भनै महत्त्वपूर्ण र सान्दर्भिक अनुभूत गरिन थालेको छ ।

बुद्धले लामो खोज, अध्ययन, ध्यान र अन्वेषणपश्चात् जीवन र जगत्बारे निकाले का निष्कर्ष हरू लोककल्याणकारी शिक्षाको रूपमा संसारभरि प्रचारित भए । उक्त शिक्षाले आज पनि संसारभर ठूलो महत्त्व राख्दछ । आज विश्वव्यापी रूपमा अध्ययन खोज, अनुसन्धान र व्यवहारका पथप्रदर्शक बनिरहेका बुद्धका महत्त्वपूर्ण शिक्षाबारे आफ्ने देश अनभिज्ञ बनिरहेको दुःखद अवस्था छ । बुद्धका उक्त शिक्षाहरूबाटे व्यापक बहस, छलफल र त्यसको वर्तमान अवस्थामा प्रयोगको सान्दर्भिकतालाई उजागर र रक्षा गर्नु सिंगो मुलुकवासीहरूकै अहम् जिम्मेवारी हो । बुद्धका महत्त्वपूर्ण शिक्षाहरूमध्ये जीवन र जगत्बारे तीन विश्वव्यापी सत्यहरू अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण छन् । ब्रह्माण्डमा सबै चीज नासवान् छन् । पदार्थको रूप परिवर्तनशील हुन्छ तर नास हुँदैन । ब्रह्माण्डमा रहेका सबै चीजहरू परिवर्तनशील छन् । दुनियाँमा शाश्वत र अजर, अमर केही छैन । कुनै पनि परिवर्तन अकारण हुँदैन । वस्तु वा जीवमा रहेको आन्तरिक परिवर्तन कारक नियमले गर्दा नै तदनुरूपको परिवर्तन र परिणाम अवश्यम्भावी बन्दछ ।

बुद्धले दुःख, दुःखको कारण, दुःखको समाप्ति र दुःख निवारणका उपायहरूलाई चारआर्यसत्य भनेका छन् । मानिस जन्मन, रोग लाग्न, बृद्ध हुन, मृत्यु हुनु, रिस, ईर्ष्या,

चिन्ता, भय निराशा, काम आसक्ति, मोह आदि सबै दुःखका रूपहरू हुन् । यी अनित्य र अस्थायी प्रकृतिका छन् । अज्ञानता, तृष्णा, काम, क्रोध, लोभ, मोह, इष्टा आदि दुःखका कारणहरू हुन् । राग र द्वेषजस्ता तृष्णाको निवारण नै दुःखको उपचार हो । बुद्धले दुःखबाट मुक्तिको उपायको रूपमा अष्टाङ्गिक मार्गको रूपरेखा अगाडि सारे ।

सम्यक दृष्टि, सम्यक् विचार, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्म, सम्यक् आजीविका, सम्य प्रयत्न, सम्यक् स्मृति (चेतना) र सम्यक् समाधि (ध्यान) नै दुःख निवारणका अष्टाङ्गिक मार्गहरू हुन् । जीवन र जगत्लाई जे जस्तो छ सोही रूपमा बुझ्न, सत्य र असल विचारअनुसार व्यवहार गर्नु, सत्य भद्र मीठो र करुणामय वचन बोल्नु, नैतिक र इमान्दारितापूर्वक असल कर्महरू गर्नु सबैको हित हुने सही र असल जीविका अपनाउनु, असल कर्मको निमित्त निरन्तर प्रयत्न गर्नु, मानिस सदैव मस्तिष्कलाई एकाग्र राख्नु र ध्यानद्वारा आफ्नो मस्तिष्कलाई ताजा, सजग र सतर्क राख्नु अष्टाङ्गिक मार्गका अभिन्न अङ्गहरू हुन् ।

यी अष्टाङ्गिक मार्गसँगै दुःखबाट मुक्तिको निमित्त मानिसले पञ्चशीलको अनिवार्य पालना गर्नुपर्दछ । हत्या, हिंसा नगर्ने, चोरी नगर्ने, भुटो र कटु वचन नबोल्ने, यौन दुराचार नगर्ने र नशालु पदार्थ सेवन नगर्ने पाँचवटा नियमहरू पनि दुःखनिवारणका महत्त्वपूर्ण सिद्धान्त र उपायहरू हुन् ।

बुद्धका महत्त्वपूर्ण शिक्षाहरूमध्ये सर्वाधिक महत्त्वको विषय हो- विपश्यना अर्थात् ध्यान र समाधि । विपश्यना अर्थात् जुन बस्तु जस्तो छ त्यसलाई उस्तै जान्नु । यो अत्यन्त व्यावहारिक, प्रयोगात्मक अनुभवजन्य ध्यान, विधि र शिक्षा हो । बुद्धका शिक्षा यसै ध्यान विधिको प्रयोगमा आधारित छन् र त्यसकै जगमा बुद्धका सम्पूर्ण शिक्षाको आधारशिला बनेको छ । यो विधि बुद्धभन्दा सयौ वर्षअघिदेखि विद्यमान थियो । बुद्धले यसलाई परिमार्जन गरी युनर्थपित गरेका हुन् । यो विपश्यना विधि बुद्धकालमा भारत हुँदै श्रीलंका, थाइलैण्ड, बर्मासम्म फैलियो । बुद्धको अवसानको करीव ५०० वर्षश्चात् यो ध्यान विधि विभिन्न मुलुकहरूबाट लुप्त हुँदै गयो । केवल म्यानमार (बर्मा) मा यस विधिप्रति समर्पित आचार्यहरूले गुरुशिष्य परम्पराको आधारमा यसलाई जोगाई राखे । प्रख्यात आचार्य सयाजी उ खिनले यसलाई फैलाउन भरमग्दुर प्रयत्न गरे । यस विद्यालाई सिकाउन र

विस्तारित गर्न उनले सन् १९६९ मा सत्यनारायण गोयन्कालाई अधिकृत गरे । गोयन्काको अथक प्रयासले हाल यो विद्यालय भारत र नेपालमा मात्र होइन विश्वका ८० भन्दा बढी मुलुकमा फैलिएको छ ।

यस ध्यान विधिका तीनवटा महत्त्वपूर्ण पक्षहरू छन् । ती हुन्- शील, समाधि र प्रज्ञा अर्थात ज्ञान । शील अर्थात् पञ्चशील । चोरी नगर्ने, हत्या हिंसा नगर्ने, भुटो नबोल्ने, यौन दुराचार नगर्ने र नशालु पदार्थ सेवन नगर्ने । यी पञ्चशीलका नियमहरू विपश्यना शिविरका अधार स्तम्भ नै हुन् । यस ध्यान विधिबाट लाभान्वित हुने र परिणाम चाहनेले यी शीलहरूको अनिवार्य पालना गर्न पर्छ ।

दोस्रो हो समाधि अर्थात् एकाग्रता । मानिसको दुःखको प्रमुख कारण राग, द्वेष र मोह हो । मानिसमा शारीरिक र चेतनिक गरी दुई खालका संवेदना पैदा हुन्छन् । यी संवेदना अस्थायी र अनित्य छन् । यी नै अस्थायी र अनित्य संवेदनाको कारण मानिस दुःखी हुन्छ । अतः यस अवस्थालाई हटाएर आफ्नो यथार्थ अवस्थामा रहनका लागि समाधिको अभ्यास गरिन्छ । तेस्रो र एक अर्कासँग अविच्छिन्न विधि हो प्रज्ञा अर्थात् ज्ञान । बुद्धको अत्यन्त महत्त्वपूर्ण खोज हो- वस्तुलाई जे जस्तो छ त्यसै रूपमा जान्ने शिक्षा । अर्थात् यो दुनियाँ परिवर्तनशील छ । मानिसको जीवनसमेत परिवर्तनशील र अनित्य छ । जन्मपछि मृत्यु अनिवार्य छ । यस दुनियाँमा कोही पनि अजर अमर छैन । प्रत्येक जीवन र निर्जीव वस्तुलाई निरन्तर परिवर्तनशील अवस्थामा रहन्छन् । भनिन्छ ठीकसँग १० दिवसीय शिविरमा बसेको र नियमित विपश्यनाको अभ्यास गर्ने विद्यार्थी कहिल्यै दोस्रो हुँदैन सधै प्रथम हुन्छ । भारत र विश्वकै ठूला कम्पनीहरूले आफ्ना प्रवन्धहरूलाई कार्यक्षमता बुद्धि र रचनात्मक र सकारात्मक पहलकदमीको विकासका लागि समय समयमा विपश्यना शिविरमा पठाउने गर्दछन् ।

नेपालका नीतिनिर्माता, राजनेता र राज्यको जिम्मा लिएका महत्त्वपूर्ण अधिकारीहरूलाई कम्तीमा एकपटक यस शिविरमा सरीक गराउने पर्छ । नेपालमा देखा परिरहेको भ्रष्टाचार, सत्तालिप्सा, गुटबन्दी, अन्तर्घातजस्ता विकृति विसंगतिहरूलाई हटाउन र व्यक्तिको उन्नतिका लागि विपश्यना शिविर अत्यन्त महत्त्वपूर्ण र फलदायी साबित हुनसक्छ । ❁

प्राचीन कपिलवस्तुको खोजी : एक अध्ययन

८ तिलकमान गुभाज्

असत्य र भुठको साम्राज्य भएको विश्वमा सत्यको दर्शन विरले हुँच्छ । त्यसो हुँदा सत्यको निरन्तर खोजी हुनु स्वभाविक हो । तर सत्यको नाममा असत्यलाई प्रोत्साहित गरिनु हुन् । एउटा सत्य लुकाउन सब पटक भुठ बोलेर पनि नभएको कुरा व्यवहारिसिद्ध छ । त्यसकारण कमसेकम धर्मको क्षेत्रमा कुनै जालझेल र छलकपट नगरी आफ्नो निहित स्वार्थलाई पन्छाएर सत्यको निर्वाह गर्नुपर्दछ, सत्य र धर्मका लागि साँचो बोल्नुपर्दछ र साँचो बोल्ने बानी बसाल्नु पर्दछ ।

कुनैबेला नेपालका सपुत भगवान गौतम बुद्धको शिक्षा, सिद्धान्त र आदर्शको उचित पहिचान गर्न नसकदा तथा शासक, प्रशासक एवं बुद्धिजीवीहरूले उनको शिक्षा र सिद्धान्तलाई कहिले काखा कहिले पाखा गर्ने गलत नीति अखित्यार गरेका हुँदा आज बुद्ध्यर्मारे धेरै भ्रम सिर्जिएका छन् । आज नेपाल र भारतबीच प्राचीन कपिलवस्तुबाटे जुन विवाद उत्पन्न भएको छ, त्यो त्यही गलत नीतिका कारणले गर्दा हो । उनीहरूको हेलचकाई, लापरबाही र गैरजिम्मेवार कियाकलापले गर्दा आज कपिलवस्तु कुन र कहाँ भनेर प्रश्न गर्नुपर्ने र खोज्नुपर्ने स्थिति आएको हो ।

हामीमा यो स्थिति किन आयो र यसको वास्तविक कारण के हो ? के हामीले त्यसबाटे एक मिनेट आँखा चिम्लेर सोच्न सक्छौ ? त्यसबेला एउटा सत्यलाई ढाकछोप गर्ने दुष्प्रयास गरिएको हुँदा आजसम्म पनि हामी त्यसबाट पीडित हुनुपरेको छ । अब प्रचारप्रसारको आधुनिक साधन भएको बेलामा कुनै किसिमको भ्रम फैलियो भने त्यसले अह लामो समय नरामो असर पार्ने छ । त्यसकारण त्यस्तो भ्रम फैलाउनु कदापि उचित होइन । कपिलवस्तु सम्बन्धमा

एक दुई जनाले दुइटा कपिलवस्तुको सिद्धान्त पनि प्रतिपादन गरे । त्यसरी विवाद देखिएपछि फेरि उनीहरूले दुवैतर्फ का स्थलहरूको तुलनात्मक अध्ययन र अनुसन्धान गरे । त्यसबेला त्यसरी तुलनात्मक अध्ययन गर्ने पुरातत्त्ववेत्ताहरूमा ए. फुहरर, डब्ल्यु सी. पेप्प, टी. डब्ल्युरीड्स डेभिस, ए.कालाईल, भी. स्मिथ, डा. भोष्ट, जे.लिफ्ट, डा. होयु जसकरण सिंह आदि थिए । उनीहरूले आफ्नो विस्तृत तुलनात्मक अध्ययन र अनुसन्धान गरेपछि नेपालको तिलौराकोट नै प्राचीन कपिलवस्तु भएको निक्यौल निकाले ।

भारतका केही विद्वानहरूले भ्रम फैलाउन खोजेका हुँदा यो लेख लेख्नु परेको हो ।

प्राचीन कपिलवस्तु भारतको पिपरहवा हो कि नेपालको तिलौराकोट हो भन्ने विवाद आजभन्दा १०० वर्ष पहिले एक पटक उठेको थियो । त्यसबेला ख्याति प्राप्त पुरातत्त्ववेत्ताहरूले ती दुवै ठाउँको तुलनात्मक अध्ययन अनुसन्धान गरी नेपालको तिलौराकोट नै प्राचीन कपिलवस्तु प्रमाणित गरी निक्यौल निकालेका थिए र त्यो विवाद त्यसबेला समाधान भएको थियो । त्यसबेला समाप्त भएको त्यो समवेदनशील विषयलाई फेरि फेरि कोट्याउनु कदापि उचित होइन ।

हामीले प्राचीन कपिलवस्तु यो हो कि त्यो हो भन्नुभन्दा सबभन्दा पहिले प्राचीन कपिलवस्तुको विशेषता खोज्नुपर्दछ, परिचय पाउनु पर्दछ र भौगोलिक दृष्टिले त्यसको Location पत्ता लगाउनु पर्दछ । भौगोलिक दृष्टिले कपिलवस्तु हिमालको काखमा र नदीको किनारमा अवस्थित भएको बौद्ध शास्वहरूमा उल्लेख छ ।

प्राचीन कपिलवस्तु राजा शुद्धोदनले करिब २६०० वर्ष पहिले शासन गरेको गणराज्य हो । त्यस अघि उनका करिब १० पुस्ताले त्यहाँ शासन गर्दै आएका बौद्ध इतिहासले देखाएको छ । सिद्धार्थ गौतम बुद्धको अभ्युदयबाट त्यो राज्यको महत्त्व अह बढ्न गयो ।

कपिलवस्तु राज्यको ठूलो दरबार थियो । त्यो दरबारको ठूलो चौडा सुरक्षात्मक पर्खाल (Defensive wall) ले घेरिएको थियो । पर्खालको चारै दिशामा चार वटा ठूलूला प्रवेशद्वारहरू थिए र पर्खालबाहिर खाडल र पोखरीहरू निर्माण गरिएका थिए ।

दरबारभित्र ५०० जना शाक्यहरू बसेर बैठक गर्ने सन्ध्यागार (शाक्य परिषद्) थियो, राजारानीको ठूलूला शयनकक्षलगायत व्यवस्थित दरबारमा हुने सम्पूर्ण कुराहरू निर्मित थिए । शासन व्यवस्था राम्रो थियो । प्रजाहरू सम्पन्न र सुखी थिए ।

त्यो बेला कपिलवस्तुको स्वर्णिमकाल थियो । शुद्धोदनको शोषपछि कोशल देशका राजा विडुडभको हमलाबाट कपिलवस्तु ध्वस्त प्रायः भयो । शाक्यहरूको आमहत्या

गरियो । बचेखुचेका शाक्यहरू अन्यत्र गएर बसे । मगध नरेश अजातशत्रुले कोशल राजाको त्यो हमला सहन नसकेर उनले विडुडभमाथि हमला गरी कपिलवस्तुबासीहरूलाई निर्भयतापूर्वक रहने वातावरण सिर्जना गर्ने प्रयास गरे । तैपनि कपिलवस्तुका शाक्यहरू आफ्नो धर्म र धर्मशास्त्र च्यापेर अन्यत्र गए । उनीहरू जहाँ गए, त्यही व्यवस्थित किसिमले बसे । शाक्यहरू धमाधम अन्यत्र गएको हुँदा कपिलवस्तु निर्जन प्रायः भयो । त्यो अवस्था कपिलवस्तुको सबभन्दा दुर्दिनको थियो ।

त्यसरी निर्जन प्रायः भएको कपिलवस्तुमा भारतका सम्राट अशोकले ई. २५१ मा बौद्ध तीर्थस्थलको दर्शन अवलोकनको क्रममा त्यहाँ पुगेर दरबारको संरक्षण र सम्बर्द्धन गरेका थिए । आफू आएको प्रमाणित गर्न उनले केही ठाउँमा स्तम्भहरू पनि राखेका थिए । जसलाई आज हामी अशोक स्तम्भ भन्दछौं ।

त्यसपछि कुषाण र शुङ्कालमा पनि बौद्ध समाटहरू एवं बौद्ध विद्वानहरू त्यहाँ गएर स्तुप विहार आदिको निर्माण गरेका थिए र कतिपय भिक्षुहरू त्यही निर्मित विहारमा बसे गरेका थिए ।

चिनियाँ यात्री फाहियानले सन् ४०६ मा कपिलवस्तु पुगदा राजा शुद्धोदनको दरबार बिग्रेको अवस्थामा देखेका र त्यहाँ केही भिक्षुहरू भएका उल्लेख गरेका छन् ।

अर्का चिनियाँ तीर्थयात्री हुयनसाड ई. ६२९ मा त्यहाँ पुगदा केही धार्मिक गतिविधि भएको कुरा लेखेका छन् । उनले आफ्नो यात्रा वर्णनमा शुद्धोदनको दरबारको एक भागमा शुद्धोदन विहार बनाएर भिक्षुहरू बसेका, दरबारको अलिपर शुद्धोदन र महामायाको स्तुप भएको, त्यस्तै वरपर असित मुनिको स्तुप, छन्दक स्तुप आदि धेरै विहार र स्तुपहरू दरबारनजिकै यताउता भएको र अलिपर कनकमुनि र ककुछन्द बुद्धको जन्मस्थल आदिमा अशोक स्तम्भहरू राखिएको विस्तृत वर्णन गरेका छन् ।

त्यसै ६५१ ई. मा अर्का चिनियाँ यात्री इत्सङ्गले र १२ औं शताब्दीमा कर्णाली प्रदेशका राजा रिपु मल्लले पनि कपिलवस्तुको दर्शन अवलोकन गरेका कुरा निरिलहवाको अशोक स्तम्भमा उल्लेख छ ।

प्राचीन तीर्थयात्रीहरूले आ-आपनै किसिमले विवरण दिई लेखेका छन् ।

तीमध्ये हुयनसाडले आफ्नो विवरण विस्तृत र प्रष्टसाथ उल्लेख गरेका छन् । उनले कतिपय ठाउँको नाप र दिशा पनि उल्लेख गरेका छन् । त्यसैले उनको विवरणलाई धेरै यथार्थवादी र प्रमाणित मानिन्दून् ।

हुयनसाड भारतको श्रावस्तीबाट हिँडेर कपिलवस्तु पुगेका थिए । उनले श्रावस्तीबाट कपिलवस्तु ८०० लि. (करिब ७५

माइल) दक्षिण पूर्व दिशामा भएको वर्णन गरेका छन् । उनले कपिलवस्तु नगरमा २४ / २५ लि. को वरपर अवशेषहरू फैलिएका र केही पर कनकमुनि बुद्धको तथा ककुछन्द बुद्धको जन्मस्थल अंकित अशोक स्तम्भको आफूले दर्शन गरेको उल्लेख गरेका छन् ।

यी सबै घटना र सम्बद्ध कुराहरूको परिप्रेक्षमा प्राचीन कपिलवस्तुको खोजी हुनुपर्दछ । प्राचीन कपिलवस्तुको खोजीका क्रममा हामीले मुख्यतया तीन कुरामा विचार पुऱ्याउनुपर्दछ । ती हुन् १) बौद्ध धर्मशास्त्र र इतिहास, २) बुद्धधर्मका अग्रगन्य अनुयायीहरू र महत्वपूर्ण तीर्थयात्रीहरूको वर्णन र ३) उत्खनन्बाट पाइएका वस्तुहरू भग्नावशेषहरूको निष्पक्ष अनुसन्धान । माथि उल्लेखित कुराहरूलाई आधार मानेर भारतको पिपरहवा र गनवरिया तथा नेपालको तैलिहवास्थित कपिलवस्तुको अध्ययन अनुसन्धान गर्याँ भने स्थिति प्रष्ट हुन्छ ।

१८६३ मा जनरल कनिङ्हमले श्रावस्तीको उत्खनन गरेपश्चात् एसियाटिक सोसाइटीका पुरातत्ववेत्ताहरूको ध्यान भारतको वस्ती जिल्लाअन्तर्गत पिपरहवामा गयो । त्यहाँ उनीहरूले उत्खनन गरे । त्यहाँ त्यसरी उत्खनन गर्नेहरूमा डब्लु सी. पेप्प महत्वपूर्ण थिए । उनले १८९८ मा खुदाई गरेका थिए । उनले उत्खनन्बाट महत्वपूर्ण पुरातत्त्विक सामग्रीहरू फेला पारे । ती वस्तुहरूमा विहार, केही सिक्काहरू र बुद्धको अस्थिधातुलगायत छन् । साथै त्यहाँ महत्वपूर्ण अभिलेख पनि पाइएको छ । ऐ. फुहररले त्यो अभिलेखको अनुवाद निम्नानुसार गरेका छन्- यहाँ बुद्धका अस्थिधातुलाई उनका शाक्यबन्दुहरूले आफ्ना भाइबहिनी र केटाकेटीका अस्थिका साथ सुरक्षित राखेका छन् । ती महत्वपूर्ण वस्तुहरू फेला पारेपछि केही पुरातत्ववेत्ताहरू उत्साही एवं पुलकित भएर पिपरहवालाई प्राचीन कपिलवस्तु भनेका थिए ।

त्यसपछि जनरल कनिङ्हम, मेजर जसकिरण सिंहहरूले नेपालको कपिलवस्तु जिल्लाका विभिन्न भागहरूको उत्खनन गरे । १८९५ मा निरिलहवाको अशोकस्तम्भ पता लगाउने ऐ. फुहरर पनि लागे । उनीहरूले शुद्धोदन राजाको दरबारको भग्नावशेष फेला पारे । उनीहरूले १७००×१३०० फिटमा फैलिएको दरबार र दरबार क्षेत्रभित्र शाक्य सन्थागार, दरबारको पूर्व र पश्चिमका ठूल्ठूला ढोकाहरू, राजारानीको शयनकक्ष, मुद्राको जखीर र (Hords of Coins), विशेष चिन्ह अंकित माटाका मुद्राहरू, अस्थिधातु भएको चुन ढुङ्गाको मञ्जुषा आदि पाइएबाट उत्खनन्कर्ताहरूको ध्यान तिलौराकोटिर बढी गयो । उनीहरूले दरबारको चारैतिर चौडा पर्खाल (Defencesive wall) र पर्खालको बाहिर खाल्डो, पोखरी फेला पारेपछि उनीहरूले त्यसलाई बौद्धशास्त्र र इतिहासमा वर्णन भएको राजा शुद्धोदनको दरबारसँग समीकरण गरी अध्ययन गरे ।

साथै तिलौराकोटको उत्खननमा उनीहरूले पिपरहवा र गनवरियामा नदेखिएको Gray Ware (G.W) र Northern Black Polished (N.B.P) का भाँडाका टुक्राहरू, पञ्चमार्क्ष शिक्काहरू फेला पारे । ती सबै कुराले तिलौराटकोटको इतिहास बुद्धकालभन्दा धेरै पुरानो भएको जनाएका छन् ।

तिलौराकोट उत्खननबाट राजा शुद्धोदनका दरबारलगायतको भग्नावशेष प्राप्त भएको र बुद्धकालीनभन्दा पहिलाका माटाका भाँडाहरूसमेत पाइएकाले उत्खनन गर्ने पुरातत्त्ववेत्ताहरूले प्राचीन कपिलवस्तु तिलौराकोट भएको दाबी गरे ।

केही विशेषज्ञहरूले भारतको पिपरहवालाई प्राचीन कपिलवस्तु मानेका थिए भने केहिले नेपालको तिलौराकोट नै प्राचीन कपिलवस्तु हो भनेपछि अपृथ्यारोस्थिति देखा पन्थ्यो । एक दुई जनाले दुइटा कपिलवस्तुको सिद्धान्त पनि प्रतिपादन गरे । त्यसरी विवाद देखिएपछि केहि उनीहरूले दुवैतर्फका स्थलहरूको तुलनात्मक अध्ययन र अनुसन्धान गरे । त्यसबेला त्यसरी तुलनात्मक अध्ययन गर्ने पुरातत्त्ववेत्ताहरूमा ए. फुहरर, डब्लु सी. पेप्प, टी. डब्लुरीड्स डेभिस, ए.कालाईल, भी. स्मिथ, डा. भोष्ट, जे.लिफ्ट, डा. होयु जसकरण सिंह आदि थिए । उनीहरूले आफ्नो विस्तृत तुलनात्मक अध्ययन र अनुसन्धान गरेपछि नेपालको तिलौराकोट नै प्राचीन कपिलवस्तु भएको निक्यौल निकाले । त्यसमा पनि एसियाटिक सोसाइटीका जनरल कनिङ्गम, मेजर वाडेल र डा. सुमित्राले पनि सहमति जनाएपछि प्राचीन कपिलवस्तु कुन र कहाँ भन्ने विवाद समाप्त भएको थियो ।

त्यसपछि फेरि बृटिस भारत सरकारले प्राचीन कपिलवस्तुको अवस्थिति निर्धारण गर्न सरकारीस्तरबाट ख्याति प्राप्त भारतीय पुरातत्त्ववेत्ता पि.सी. मुख्यजीलाई नियुक्त गरी पठाए । पि.सी. मुख्यजीले दुवै ठाउँको संघन उत्खनन र विस्तृत अध्ययन र अनुसन्धान गरी सन १९०१ मा आफ्नो विस्तृत रिपोर्ट प्रकाशित गरे । उनले आफ्नो रिपोर्टमा नेपालको तिलौराकोटबाहेक अन्य ठाउँ प्राचीन कपिलवस्तु हुनै नसक्ने प्रष्ट ठहर गरेका छन् । उनले लेखेका छन् :- "We explored the entire zone and came to the conclusion that Tilaurakot was the only place in the whole region that could claim to the exact site of Kapilavastu."

सन् १९६३ मा देवला मित्रले तिलौराकोट र लुम्बिनीमा तथा १९७१ मा के.एम. श्रीवास्तवले पिपरहवा र गनवरियामा उत्खनन गरे । श्रीवास्तवले पिपरहवामा अन्य केही सामग्रीका साथ अड्ग्रेजी एल (L) आकारका धेरै कोठाहरू भएको संघाराम विहारको भग्नावशेष फेला पारे । विहारको त्यो संरचना फेला पारेपछि उनले त्यसैलाई कपिलवस्तुको दरबार भनी प्रचार गरे । सन् १९७८ मा त्यहाँ कपिलवस्तु दिवस पनि मनाए र सय वर्ष पहिले

सुल्फेको विवाद फेरि निम्त्याउने प्रयास गरे । अहिले भारतले पिपरहवा गनवरियामा नेपालको तिलौराकोटको भग्नावशेषस्तै गरी नक्कली संरचनाहरू बनाएर गलत प्रचारबाजी गरिरहेको छ र बौद्ध तीर्थयात्रीहरूलाई आफूतिर तान्ने प्रयास गरिरहेको छ ।

श्रीवास्तवले फेला पारेका एल (L) आकारको संरचनाका कोठाहरू ज्यादै स-साना छन् । दरबारको आकार प्रकारसँग त्यसको आकार प्रकार र संरचना पनि मिल्दैन । दरबारको विशेषता र लक्षणहरू पनि छैनन् । त्यसैले त्यो दरबार हुन सक्दैन । बुद्धकालपछिको त्यो एक ठूलो विहार हुन सक्दछ ।

जानकारहरूका अनुसार प्राचीन कपिलवस्तु हिमालको काखमा र नदीको किनारमा अवस्थित थियो भनी माथि चर्चा गरियो । भगवान बुद्धले आफ्नो परिचय दिने क्रममा आफू हिमालको काखबाट आएको भनेका थिए । उनले हिमालको काखबाट आएको भन्नु आफ्नो ठाउँबाट हिमाल देखिन्छ भन्नु हो । तिलौराकोटबाट धौलागिर हिमाल राम्ररी देखिन्छ । तर पिपरहवा गनवरियाबाट त्यस्तो कुनै हिमालको दृष्टिगोचर हुँदैन । त्यसको साथै, तिलौराकोट दरबारको किनारमा आज पनि वाणगङ्गा नदी बगिरहेको छ भने पिपरहवामा त्यस्तो कुनै नदी छैन । यसरी भौगोलिक दृष्टिबाट प्रष्ट भन्न सकिन्छ कि तिलौराकोट नै प्राचीन कपिलवस्तु हो ।

भारतका सम्राट अशोक र चिनिया तीर्थयात्रीहरू फाहियान, हुयनसाड र इत्सिङ्हहरू त्यसबेला जो जति कपिलवस्तु पुगे, ती सबै वर्तमान तिलौराकोट र त्यसको सेरोफेरोमा पुगेका देखिन्छन् । सम्राट अशोकले निरिलहवा र गोटीहवामा स्तम्भहरू नै गाडेका छन् । चिनियाँ तीर्थयात्रीहरूले दरबारको भग्नावशेषको जे जसरी वर्णन गरेका छन्, त्यो तिलौराकोट दरबारको अवलोकनपछि वर्णन गरेको कूरा त्यसको सजीवताले प्रष्टाइएको छ । यी सबैका आधारले पनि प्रष्ट हुँचू कि तिलौराकोट नै प्राचीन कपिलवस्तु हो ।

श्रीलंकाका बौद्धकला तथा ख्यातिप्राप्त विद्वान डि.टी.ए. परेराले तिलौराकोट र पिपरहवाको भौगोलिक स्थिति र प्राप्त सामग्रीहरूको विस्तृत विवेचना गरी के.एम. श्रीवास्तवको दाबीको खण्डन गरेका छन् । यसरी विश्व विख्यात विषयविज्ञहरूले तिलौराकोट नै प्राचीन कपिलवस्तु हो भनी प्रमाणित गरेका छन् भने के हामीले सत्य र धर्मका लागि उनीहरूको अनुशरण गरी तिलौराकोटलाई नै कपिलवस्तु मान्न सक्दैनौ ? के गौतम बुद्धले आफ्नो २९ वर्षको गृहस्थ जीवन त्यहाँ कि यहाँ विताएका थिए भनी विवाद गर्नुभन्दा उनले देखाएका कुरा कसले इमान्दारीतापूर्वक पालना गरेको छ भन्ने कुरा महत्त्वको होइन र ? के यसबारे हामीले सोचेका छौ ? किनभने आज समय र धर्मको तकाजा छ कि सत्यका लागि हामीले आग्रह, दुराग्रह र पूर्वाग्रह त्यागी पञ्चशीलको अनुशीलन गरौं र अष्टाङ्गिक मार्गको अनुशरण गरौं ।

बुद्धधर्मको वैज्ञानिक दृष्टिकोण

लोकबहादुर शाक्य

पुनर्जन्म भनेको आत्मा सरेर जन्म हुने होइन। कलेश गएर जन्म हुने पनि होइन। संस्कार नै जन्म हुने पनि होइन। कलेशद्वारा संस्कार प्रवाहित भएर त्यहाँ प्राणी उत्पन्न हुने हो। संस्कार भनेको एउटा भएर त्यसमा अर्को उत्पन्न हुन्छ। एवं प्रकारले जोडिंदै जान्छ, हेतुप्रत्यय हुँदै गएर पुनः प्राणी उत्पन्न हुने प्रकृया नै संस्कार हो। एक उपमा अनुसार एउटा व्यक्तिले अलि अलि टाढा ईटा लाइनमा उठाएर राख्यो। त्यसमा सबैभन्दा छेउको ईटालाई ठेलिदियो। ईटा लगातार परस्परमा ठेल्दै ठेल्दै लङ्घ्दै गयो। त्यो ईटा धक्कले व्यक्तिले छेउको ईटा एउटा मात्र ठेलेको सिवाय सबै ईटाहरू धक्केलेको होइन। त्यसमा सबैभन्दा पछिको ईटा खसेर कुनै प्राणीलाई लाग्यो भने त्यसको कशुर त्यो ईटा धक्कले व्यक्तिले स्वीकार गर्छ र ? त्यसरी नै कलेश भनेको हेतु मात्र हो बाँकी काम संस्कार हो।

६० वटा धातु भएकोले अज्ञानवश अहंत्व उत्पन्न भयो। अहंभाव भएर स्वार्थी भयो, तृष्णा भयो, तृष्णाले इच्छा, रागादि कलेश, त्यसले गर्दा कुशल अकुशल कर्म, त्यसमा लिप्त हुने उपादान, उपादान भएको स्थानमा नै भव, भवले जन्म, जरा, व्याधि, मरण फेरि फेरि जन्म। परमार्थ ज्ञान प्राप्त नभएसम्म अज्ञानवश माथि उल्लेख भए अनुसारले संसार चक्रमा घुमीरहनु पर्दछ। यो कुरा बुझ्न सजिलो छैन। एक उपमाअनुसार कसैले फलको लागि रुखको बीउ रोप्यो। त्यसमा दुसा पलायो, पात उम्रिएर

आयो, रुख टूलो भयो, फलहरू पनि फल्यो। रुखको बीउ दुसा पलाएर आउँदा समाप्त हुन्छ। अर्को रुखको लागि फलको बीउ लगेर रोप्नु पर्छ। यस्तै प्रकारले प्राणीहरूको प्राण पनि त्यही प्राण गएर जन्म हुन जाने होइन। त्यो प्राणीको कर्मको संस्कार जोडिएर गएर प्राणी उत्पन्न हुन जान्छ। त्यही एउटा बीउ सबै रुखको नभएजस्तो सबै जीवनको प्राणी त्यही एउटा होइन संस्काररूपी रुखमा प्राणीरूपी फल फल्दछ। त्यही प्राणीले पुनर्जन्म उत्पन्न हुनजान्छ।

अर्को एउटा उपमा वायरलेसको मेशिनमा अप्रेटरले प्रयोग गरेको शब्द जहाँको लागि पठाइएको हो त्यहाँ स्पीकरमा उत्पन्न हुन जान्छ। यता भने अनुसारको अक्षर एउटा पनि फरक नपरी त्यहाँ प्रकट हुन्छ। त्यही कुराद्वारा त्यता अनेक प्रकारको कार्य सम्पन्न हुन्छ। बुझ्नुपर्ने, त्यहाँ कुरा गरेको अक्षर उडेर गएको होइन, मेशिनको कुनै टुक्रा पनि उडेर गएको होइन। केवल माइक अगाडि प्रशारित शब्दको संस्कार मात्र नम्बर मिलेको स्थानमा उत्पन्न भएको हो। यहाँ विचार गर्नु पर्ने कुरो यहाँको शब्द त्यहाँ पुगेको देखिंदैन। तर अक्षर र आवाज फरक भएको छैन।

यहाँ भनेको उद्देश्य त्यहाँ पूर्ण भइरहेको छ। यहाँ अहिले आफूलाई सुख वा दुःख भइरहेको अरूले गरेको कर्म होइन। आफैले

गरेको फल हो, जसरी वायरलेसमा एम्प्लिफाएरको तत्त्वले त्यो संस्कार बनेको हो। त्यसरी नै प्राणीहरूको कर्म विपाकको तत्त्वले संस्कार बनेर त्यहाँ गए जस्तै ध्वनि लाउडस्पीकारबाट उत्पन्न भयो।

माथिको धर्म-दर्शन अनुसार कलेशद्वारा संस्कार प्रवाहित भएर प्राणी जन्म हुने कुरा बुझ्न सक्ने भयो । बुद्धधर्ममा जन्म-मरणको फर्मुला नै देखाइराखेको हेतुप्रत्ययको सिद्धान्त भएकोले वैज्ञानिक धर्म भनिराखेको हो । यहाँ बुझ्नुपर्ने यथार्थ कुरो धर्म वा ध्यान चर्याको मुख्य लक्ष्य भनेको शील-समाधि-प्रज्ञा बोध गरेर चर्या गरी राग, द्वेष, मोह, निर्मूल गरेर फेरि जन्मनु नपर्ने निर्वाण प्राप्त गर्नु हो । यस सिद्धान्त बुझेर चर्या गर्नु भनेको मामुली कुरा होइन । गम्भीर रूपले परमार्थ दृष्टिकोणद्वारा बोध गरेर व्यवहारमा प्रयोग गर्न नसक्ने पनि होइन । वैज्ञानिक प्रयोगशालामा कुनैपनि सरसामान साधन कसरी भएको भनी स्पष्ट रूपले फर्मुला तयार गरेर काम गर्न अथवा प्रशिक्षण दिने अनुरूप बुद्धधर्ममा पनि धर्मको परिभाषा बुभी व्यवहारमा प्रयोग गरेर चर्या नै गर्नुपर्ने कुरो भएको रहेछ ।

संसारमा देखापर्ने सम्पूर्ण धर्मको उद्देश्य भनेको कुशल-मङ्गल सेवाको काम कुरो गर्ने मैत्री करुण समान भावना विकसित गर्ने, नैतिकवान चरित्रवान भएर बुद्धि विवेक प्रयोग गरेर राग, द्वेष, मोह, अहंकार, ममकार निवारण गर्नुपर्ने रहेछ । तर धेरै जसोले यस मुख्य कुराको चिन्तन मनन नगरी अन्ध भक्त, अन्धविश्वासतिर गइरहेको देखिन्छ । धर्म गुरुहरू पनि धेरैजसो पुरोहितवादमा परिरहेका छन् भन्नु अत्युक्ति हुने छैन । फेरि धर्मको कार्यक्रमलाई संरक्षण गर्न जन्मदेखि मरणतक अनेक सांस्कृतिक कर्मकाण्ड, व्यवहार सिर्जना गरिराखेको देखिन्छ । कसैले ती संस्कृतिलाई नै धर्म सम्भिरहेका छन् । माथि उल्लेखित यथार्थ धर्मलाई थोरैले मात्र अनुकरण गरेको पाईन्छ । अभ बुझ्नुपर्ने तर्क त तृष्णा भएसम्म पुरानो संस्कारको आधारमा नयाँ स्वाभाव लामो एर जाने अर्थमा पुनर्भव भैरहने रहेछ । यसलाई व्यावहारिक भाषामा पुनर्जन्म भनिन्छ । आत्मा पुनर्जन्म हुने शाश्वत दृष्टिको सन्दर्भमा भनिएको होइन । त्यसैले धर्मको नाममा अधर्मको कामकुरो देखापरिरहेकोलाई सुधार गर्न वैज्ञानिक दृष्टिकोण बुझेर पाइला चाल्न जरूरी भैरहेको छ ।

आजकल वैज्ञानिकहरूले नयाँ तत्त्व एउटा अविष्कार गरेको छ । त्यो तत्त्व भनेको अटोमेटिक टाइपगर्ने मेशिन । यसको उदाहरणको निमित्त आजकल फ्याक्स, इमेलबाट पत्र लेख्ने आदि स्पष्ट भैरहेको

छ । राइटर नभइकन आफ्नै टाइपले छापिन्छ । जुन देशको खबर लिनु पर्ने हो, त्यो नम्बर मिलाउनासाथ त्यहाँको खबर आफै छापिन्छ । त्यसको विधि भनेको टेलिटाइप अफिस भनेर देशविदेशमा पाइन्छ । त्यहाँ अफिसमा टाइपराइटरले टाइप गर्दछ । त्यहाँको टाइप मेसिनले जसो जसो गर्ने हो यहाँको टाइपमेसिनले पनि त्यसरी त्यसरीनै टाइप गर्दछ । जसरी ऐनाको अगाडि बस्नेले जसो जसो गर्दछ ऐना भित्रको छाँया पनि त्यसैत्यसै गर्दछ, एउटा पनि भूल हुँदैन, उता टाइपराइटरले जुन टाइप छाप्दछ यता टाइप मेशिनमा पनि त्यही अक्षर टाइपमा छापिन्छ । उता रोल सान्यो भने यतापनि टाइप रोल सर्दछ । उता एउटा अक्षर रोकी राख्यो भने यता पनि टाइप अक्षर एउटा रोकिन्छ । उता टाइपराइटर चुप लागेसम्म यताको टाइपराइटर पनि चुप लागी बस्दछ । त्यसरी नै प्राणीको यस जन्ममा गरेको कर्मको विपाक पनि त्यस जन्ममा उत्पन्न हुने गर्छ । देश देशावरको नम्बरमै प्राणीहरूले आशा गरेको उपादान भएको स्थानमा जन्म उत्पन्न हुने गर्छ । यहाँको कर्मको विपाकले अर्को जन्ममा सुखदुःख भोग गर्नु पर्दछ । त्यसैले आफूले गरेको कुनै पनि फरक नपरी भोग गर्नुपर्ने प्रकृतिको स्वभाव धर्म हो । जसरी प्रतिध्वनि जस्तै, कर्मको फलदाता भनेर कुनै विधाता छैन । आफूले गरेको कर्मको फलभोग नगर्नको लागि देनभक्ति गरी हिँडने मुख्हरूलाई प्रकृतिले छाडैन । तसर्थ कुनैपनि देवताहरूले क्षमा दियो भनेर क्षमा हुन सक्दैन । आफ्नो कर्म आफैले सुधार गरे मात्र आफूलाई सुख शान्ति लाभ हुन्छ । पुनर्जन्मको कुरा ठीक त्यही टेलिटाइपको व्याख्या जस्तै हो ।

प्राणीहरूको अन्तमा प्राण बाहिर गएर मृत्यु हुने होइन । प्राण नै लोप भएर जाने मात्र हो । उपमा अनुसार तेल भएसम्म बति बलिरह्न्छ । तेल सकिनासाथ बति त्यहाँ नै लोप भएर निभ्न । प्राणीहरूको जीवन कलपूर्जा चलिरहेको जस्तै हो । यहाँ ईश्वरीय महिमा केही पनि छैन । केवल हेतुको प्रभावले एउटा भएर नै अर्को भएर बुद्धि भएर आउने हो । प्रज्ञा ज्ञान प्राप्त भयो भने- विरोध गर्ने विचार- वैरागले निरोध पनि हुन सक्छ । यथार्थ कुरो आयु सकिनासाथ तेल सकेर बति निभेजस्तै मरेर जान्छ । बुद्धको सिद्धान्तमा अत भनि राखेकोलाई संस्कृत भाषामा आत्मा भन्दछ । अतको

अर्थ हो- आफू अर्थात् म । त्यसैलाई अहंभाव पनि भन्दछ । अहंभाव भनेको रूप आकार केही नभएको भाव मात्रको भएकोले साधारण कुरा होइन । हेर्दा देख्न नसकेको निरोध गर्नु त परै छ । विपश्यना ज्ञान अर्थात् प्रज्ञा भावना- तत्त्वज्ञान विना न पाउन सकिन्छ न निरोध गर्न सकिन्छ । बुद्धले संसारको बीजरूपी आत्मभावलाई देखेर, पाएर पनि निरोध गरेर पुनर्जन्म हुनु नपर्न निर्वाण-पद प्राप्त गर्नुभयो र लोकमा प्रकाश पनि गर्नुभयो । त्यो हो- विपश्यना ज्ञान ।

विपश्यना ज्ञान बुझ्न गान्हो छ, सुनेको भरमा मात्र विपश्यना हुँदैन । प्रज्ञा चक्षुले नै देख्नु पर्दछ । प्रज्ञा ज्ञानले विचार गेर हेर्नु पर्दछ । प्रज्ञा ज्ञान हेर्नु भनेको अनित्य, दुःख र अनात्मलाई यथार्थ रूपले ज्ञानद्वारा विचार गरी हेर्नु हो । अनित्य भनेको संसारमा उत्पन्न भएको जति प्राणी अप्राणी सबै नै नित्य भएर बस्दैन, समाप्त भएर जान्छ, बिग्रेर जान्छ, मरेर जान्छ, परिवर्तन भएर जाने भएकोले अनित्य भनेको हो, त्यही अनित्य भइरहेको स्वभाव धर्मलाई आँखाले देखेजस्तै गरी ज्ञानले यथार्थ हुने गरी देख्नु हो । दुःख भनेको मन नपरी नपरी भएर आउने हो । जन्म हुने, रोगी हुने, वृद्ध हुने, मरण हुने, मनपरेकोसंग वियोग हुने, मन नपरेकोसंग संगोग हुने, ईच्छा अपूर्ण हुने, अनि पञ्चोपादानस्कन्ध (रूप, वेदना, संज्ञा, संस्कार, विज्ञान) दुःख भएको छ । अनात्म भनेको अनित्य र दुःखले भरिएको अध्यात्म र वाह्य कुनै पदार्थ नै म, मेरो भन्न योग्य छैन । यदि म मेरो भन्ने योग्य भएको भए जसलाई म मेरो भनिरहेको छु ती वस्तुहरू मैले भनेजस्तो हुनुपर्ने हो । जहाँ आफूले भनेजस्तो हुँदैन, त्यहाँ त्यो पदार्थ आत्मा हैन अनात्मा हो भनेर यथार्थ रूपले प्रज्ञा ज्ञानले हेर्नु पर्दछ ।

माथि उल्लेखित गम्भीर सिद्धान्त अनुसार मानिसहरूले आफ्नो कर्मको फल भोग्नै पर्छ । आफ्नो कर्म सुधार गरेर मात्र सुख, शान्ति र लाभ हुने रहेछ । इन्द्रियद्वारा दैनिक जीवन निर्वाह भेरहेको अनि मुख्य संचालक चित्त भयो । मनलाई बसमा राख्न नसकेर धेरै जसोको चित्त सुख नै दुःख भोगिरहेको छ भन्नु पन्यो । दुःख भोग्ने, सुख भोग्ने चिन्ता लिने पनि चित्त नै हो । त्यसैले चिन्ता नलिई मानसिक स्थिति सन्तुलित

अवस्थामा राख्न भौतिक विकासको साथ साथै आध्यात्मिक उन्नति पनि नै बुझ्न गर्न सकेता पनि आफ्नो अन्तस्करणबाटै विचार गरेर अनुभवद्वारा यथार्थ कुरो बोध गर्ने कार्य प्रज्ञाबाट मजबुत हुन्छ । संवृत्तिसत्य र परमार्थसत्यको भेद बुझी अग्रसर हुन सके चिन्ता लिन नपर्ने हुन्छ । संवृत्तिसत्यअनुसार यावत रूप पदार्थ र जीव पनि व्यवहारमा प्रयोग गर्ने मात्र भएका हुन् । परमार्थसत्यअनुसार सम्पूर्ण पदार्थ नाशवान भएकोले यथार्थ रूपमा भएको होइन । त्यस्तै म मेरो भन्ने पनि छैन । नभएकोलाई चिन्ता लिन पर्ने होइन भनेर बोध गर्न सके चिन्ता निवारण हुनसक्ने भयो । यस किसिमको मनोभावनालाई बुझेर हरेस नखाई अघि बढ्नु सद्ब्रह्मको उत्तम उपाय भयो । अन्तमा आजकल वैज्ञानिकहरूले पनि सिद्ध गरिसकेको छ कि बृद्ध भएपनि हिम्मत नछोडी क्रियाशील भएर युवा वर्गसँग भिजेर अग्रसर हुनसके बृद्धस्वभाव विलाएर जान्छ । ♣
(सन्दर्भ पुस्तक: बृद्ध ऋषिमहाप्रज्ञाकृत परमार्थ ज्ञान-दर्शन, अनु. भिक्षु विशुद्धानन्द प्राणपुत्र)

लुम्बिनी भ्रमण वर्ष २०१२

पश्चिम नेपाल बस व्यवशायी संघद्वारा
पर्यटकीय धार्मिकस्थल लुम्बिनीबाट स्तरीय
दिवा सेवा ननस्टप टुरिष्ट बस
संचालन भएको सहर्ष जानकारी
गराउँदछौ ।

भैरहवा, पाल्पामा समेत स्तरीय
बस सेवा उपलब्ध छ ।

कलंकी शार्का : इन्चार्ज रामबहादुर कुँवर
फोन: ९८४३४४०६४

परिवर्तनकारी सोचले घट्टव्याएको बौद्ध वक्तृत्वकला पर्व

सुनील महर्जन

समाजका कति आफै मौलिक विशेषता या केही नयाँपन दिने प्रयासले भनौं (वि. सं. २०६६ साल असार २७ गते शनिबार सम्पन्न) १७ बौद्ध वक्तृत्वकलापर्व यस अधिका वक्तृत्वकलाभन्दा निकै भिन्न थियो । यसले बौद्ध समुदायमा केही तरङ्ग सिर्जना गरेकोले थियो, जुन काठमाडौं उपत्यकाका बौद्ध धर्मालन्चीहरूमाझ निकै चर्चाको विषय बौद्ध युवा कमिटी सुन्धारा (हाल हःखा) को आयोजनामा भएको सो पर्वका बारे भएका चर्चाका कतिपय विषयले पक्ष र विपक्ष जन्माए भने कति विषयले निकै प्रशंसा बढुल्न पनि सफल भएको थियो । संक्षेपमा भनुपर्दा १७ बौद्ध वक्तृत्वकला पर्वले कर्यां चलनचल्तीमा रहेका बौद्ध मान्यता र परम्पराका सवालमा केही मूलभूत प्रश्नहरू उठाएको थियो, एउटा सचेत ईमान्दारीका साथ । ती प्रत्येक सवालहरू जसमा, वक्तृत्वकलाको विषयवस्तु, सञ्चालनको तयारी र तौरतरिका सम्बन्धमा समाजमा स्वस्थ र रचनात्मक छलफल होस् भनी अपेक्षा पनि थियो । समग्र १७ औं बौद्ध वक्तृत्वकला सञ्चालन बौद्ध वक्तृत्वकलाप्रतिको दृष्टिकोण, सञ्चालन तौरतरिका, यसको दिगो र स्थायीत्वका लागि विभिन्न पक्षबाट हुनुपर्ने प्रयासको दिशामा एउटा सुधारको कदम थियो ।

वक्तृत्वकला पर्वमार्फत् बूद्धका प्रगतिशील विचारधारा पवाह गर्ने लक्ष्यअनुरूप बूद्धशिक्षाका विविध पाटा र समसामयिक विषयहरू सहभागीहरूको चयनका लागि राखिएको थियो । त्यतिबेला संविधानसभा मार्फत् बन्ने नयाँ संविधान, दसौं वर्षको सशस्त्र विद्रोहपछि भझरहेको शान्ति पक्रिया, संविधानमा बौद्धहरूको सरोकार, धर्मनिरपेक्षता, समावेशी विकास र बौद्ध समाजको अवस्थालाई विश्लेषण गरेर विषय राखिएको थियो । यसमा सहभागीहरूले घोकेर कण्ठस्थगरी पढेरभन्दा सकभर आलोचनात्मक, स्वतन्त्र चिन्तन र आफ्नो अनुभव मिश्रित तवरले वक्तृत्व प्रस्तुत गरोस् भन्ने कुरालाई पनि ध्यान पुऱ्याइएको थियो । यद्यपि

बुद्धधर्मसम्बन्धी केही शास्त्रीय विषयहरूलाई पनि निरन्तरता दिइएको थियो ।

बौद्ध वक्तृत्वकला पर्व बुद्धधर्मको विकाससँगै उपत्यकाका बुद्धधर्मावलम्बी युवावर्गको नेतृत्व क्षमता विकास र सशक्तिकरणको एउटा बलियो माध्यमका रूपमा स्थापित भएको छ । यसमा किशोरकिशोरी, युवायुवतीहरूले बुद्धधर्म अध्ययन गर्ने, नेतृत्व र वक्तृत्व क्षमता अभिवृद्धि गर्न सामाजिकीरण हुने अवसर पाइरहेका छन् । हालसम्म हजारौ युवायुवती, किशोरकिशोरीहरू यसबाट लाभान्वित भएको अभिलेख छ । त्यतिमात्र नभई यसको आयोजना र सहभागी भएर स्थानीयस्तरका संघसंस्था, कलब, बौद्ध विहार परियति केन्द्रलाई व्यवस्थापकीय कौशल, संस्थागत ज्ञान-सीप बढाउन र गतिशील हुन यसले सघाउ पुऱ्याइरहेको छ ।

तर विडम्बनाका कुरा वक्तृत्वकलाको बहुआयामिक प्रभावका विषयमा सरोकारवालाहरूले विश्लेषण गरेको पाईदैन । यसको विश्लेषण गरी स्पष्ट दृष्टिकोण बनाई उपर्युक्त उद्देश्य, लक्ष्य, ध्येय र त्यसलाई प्राप्त गर्न नीति योजना र कार्यक्रम बनाउनुपर्छ भन्ने एउटा आग्रह थियो, १७ औं बौद्ध वक्तृत्वकला पर्वको । बुद्धधर्मको कार्यक्रम अघि बढाउन संस्थागत प्रयास हुनुपर्ने, संस्थागत विकास गर्न बौद्धहरूले अग्रसर हुनुपर्ने परिकल्पना गरेर बौद्धहरूको ध्यान आकृष्ट गर्न यस पक्षलाई पनि वक्तृत्वकलाको प्रस्तुतीकरण एउटा विषय बनाइएको थियो ।

बौद्धले आफ्नो जीवनमा पहिलो पटक दुःख र दुःखबाट मुक्ति हुने ज्ञान बाँडेका अर्थात् धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभएको लगायत बुद्धजीवनीसँग सम्बन्धित विभिन्न घटनाहरू एकै दिन परेको दिन असार पूर्णिमाका अवसर पारेर विश्व शान्ति पुस्तकालय बालिफः वा त्यतिबेला न्याखाचुकमा आवद्ध युवावर्गको अग्रसरता करिब दुई दशकअघि यस पर्वको शुरूआत भएको थियो । प्रत्येक वर्ष यस पर्व उपत्यकाका विभिन्न बौद्ध संघसंस्थाहरू पालैपालो सञ्चालन गरेर निरन्तरता दिँदै आएको छ । यसको आवश्यक

अनुगमन, सल्लाहसाहृति र सहजीकरणका लागि बौद्ध वक्तृत्वकला मुगुठी पनि स्थापना गरिएको छ । यद्यपि यसलाई कानूनी रूपमा दर्ता गरी व्यवस्थित गर्दै जान आवश्यक ठानेको छैन् ।

यस अधिका वक्तृत्वकलाको अनुभव, कार्यक्रमका कमीकमजोरी, सबल पक्ष, व्यवस्थापन, विषयवस्तुको प्रभावकारीताको समिक्षाको मूर्तरूप थियो । १७ औं बौद्ध वक्तृत्वकला पर्व । मूगुठी र आयोजकको दायित्व सीमा, यसका सञ्चालन पद्धति, व्यवस्थापकीय ज्ञान र बुद्धधर्मको ज्ञानको स्रोत केन्द्रका रूपमा मूगुठीलाई विकसित गर्दा वक्तृत्वकलापर्व सञ्चालन व्यवस्थित, दिगो हुने छ । यसलाई एउटा अपौचारिकतामा मात्र सीमित नगराई बुद्धधर्म विकास विस्तारका लागि आवश्यक नेतृत्व उत्पादन गर्ने, संस्थागत संरचना, संशोधन, बनाउनतर्फ उन्मुख हुनुपर्ने मान्यताले व्यापक बन्दै गएको छ । वक्तृत्वकला सञ्चालनका स्रोत जुटाउन मूगुठीले स्थानीय निकायमा आफ्नो सरोकार देखाउन सकेको छैन् । त्यस अवस्थामा स्थानीय स्रोत साधक परिचालनमा सहयोगी बनाउन भनेर विभिन्न राजनीतिक दलका जिल्लाका नेताहरूलाई पनि अतिथीका रूपमा बोलाइएको थियो । पछि यसलाई केही व्यक्तिहरूले राजनीतिकरणको आरोप लगाई केटाकेटीपन पनि देखाएका थिए । बौद्धहरूको समग्र स्वार्थलाई केन्द्रविन्दुमा राखेर राजनीतिक व्यक्तिहरूसँग सम्बन्ध स्थापित गर्ने पक्षलाई हेकका राखेन ।

अर्को कुरा वक्तृत्वकलामा सहभागीहरूको विषयवस्तु चयन, त्यसको लेखन सिर्जनात्मक र मौलिक प्रस्तुति र आवश्यक ज्ञान-सीप बारे अभिमुखीकरण वा तालिम गरी पर्व सञ्चालन गरिएमा यसबाट सहभागीहरू अधिकतम लाभान्वित हुने र सुन्ने श्रोता वा दर्शकहरूका आकर्षण बढ्ने छ । १७ औं बौद्ध वक्तृत्वकलका सहभागीहरूलाई एकसाता वक्तृत्वकला र विषयवस्तुका बारे तालिम दिएर पर्व सञ्चालन गरिएको थियो । यस दृष्टिले पनि १७ औं वक्तृत्वकला पर्वमा नयाँपन थपेको थियो । बौद्ध युवा कमिटीले आयोजना गरेको यस पर्व वक्तृत्वकलाको इतिहासमा एउटा पढन र बुझन योग्य सुधारको नजिर रूपमा सधै सम्भिरहने छ ।

१७ औं वक्तृत्वकला पर्वका सहभागीहरूको नाम प्रतिनिधि संघसंस्था र प्रस्तुत विषयहरू :

(१) विनोद पासवान—युवक बौद्ध मण्डल—बुद्धधर्ममा जातीय भेदभाव, (२) श्लेषमा शाक्य—शाक्यसिंह परियति शिक्षालय—मूर्तिपूजा कति ठीक कति बेठीक ?, (३) सुमन महर्जन—(व्यक्तिगत)—नेपालको शान्ति पक्रियाका सम्बन्धमा बौद्धहरूको दायित्व, (४) रशी शाक्य-जनविकास युवा समूह—सामाजिक समस्यामा बौद्धहरूको सरोकार, (५) सर्वज्ञरत्न शाक्य (व्यक्तिगत) मूर्तिपूजा कति ठीक कति बेठीक ? (६) सविना महर्जन—सुर्वण्छत्रपुर विहार—युवा समस्यामा बौद्ध समाजको भूमिका, (७) निलिसा वज्राचार्य—अध्ययन मण्डल बूबहाल—बुद्धको व्यावहारिक शिक्षा छ, (८) सलिना शाक्य—पद्मावती महाविहार—आमसञ्चारमा बौद्धहरूको पहुँच, (९) दिपक महर्जन—अध्ययन मण्डल नागबहाल—नयाँ संविधानमा बौद्धहरूको सरोकार, (१०) दिपेश शाक्य—दिपावती पुस्तकालय—बुद्धधर्ममा जातीय भेदभाव, (११) मोनिका वज्राचार्य —विश्वशान्ति पुस्तकालय—मूर्तिपूजा कति ठीक कति बेठिक ?, (१२) श्रमिक अवाले—दीपंकार परियति शिक्षालय—बुद्धको मानवतावादी शिक्षा, (१३) रचना वज्राचार्य—दीपंकर परियति शिक्षालय—व्यावहारिक बुद्धधर्म, (१४) लक्ष्मी महर्जन—सिद्धि मंगल विहार थसी—चतुब्रह्मविहार, (१५) सुनिता बाटी मैत्रेय युवा संघ—देशको वर्तमान अवस्थामा परियति शिक्षाको आवश्यकता ।

अन्तमा यस कार्यक्रममा पञ्चशील प्रार्थना र पुण्यानुमोदन नगराइएकोलाई विवादको विषय बनाइयो । यसलाई कतिपय पत्रपत्रिकाले पञ्चशील र पुण्यानुमोदन वहिष्कार गन्यो भनी समाचार सम्पेत्रण गरेर बौद्धहरूलाई दिग्भ्रमित पार्न खोजे यद्यपि त्यसको यथार्थता सचेत बौद्ध समुदायले बुझिहाले । मानिसको नैतिक चरित्रको आधारभूत तत्त्वका रूपमा रहेको पञ्चशीलको व्यावहारिक महत्त्व छ । पञ्चशीलको पालना ईमान्दारीपूर्वक जीवनयापन गर्ने व्यक्तिको चाहना र प्रतिवद्धताबाट निसृत हुने हो, न कि जबरजस्ती लादेर । शुरुमा पञ्चशीलको औचित्यबारे बुझाउनुपर्छ । सार्वजनिक समारोहमा बौद्ध गैर बौद्ध सबै खालका महानुभावहरू सहभागी भएका हुन्छन् । यसै तथ्यलाई विचार गरेर पञ्चशील र पुण्यानुमोदन नगराइएकको हो ।

सार्वजनिक सभासमारोहमा पञ्चशील प्रार्थना पुण्यानुमोदन गराउनु आवश्यक वा नगराइएपनि खासै फरक हुन्न भन्ने बहस छेडेको छ । बुद्धधर्मले स्वतन्त्र चिन्तन र देशकाल परिस्थितिको विश्लेषण गरी कार्य गर्नुपर्न स्थानोचित प्रज्ञामा जोड दिएको छ । अर्को कुरा भनेको धर्मको कुरा सुनेर, चिन्तन मनन र अभ्यास गरेर जीवनमा उतार्नुपर्न बुद्ध स्वयंले चिन्तनलाई बढावा दिएको छ । पञ्चशील पालना गर्नुपर्न कि प्रार्थना ? जस्ता बहस र क्रियाप्रतिक्रिया जन्माइएको थियो । व्यक्तिको स्वतन्त्र विचार बहस छलफललाई निषेध गर्ने अभ्यास रहेको बौद्ध समाजमा यसले स्वतन्त्र चिन्तनलाई बढावा दिन निकै हृदसम्म सफल भएको छ । यस कोणबाट पनि १७ औं बक्तृत्वकला पर्व ऋत्तिकारी भावनाले ओतप्रोत भन्न सकिन्छ । यद्यपि राजनीतिक क्षेत्रमा प्रयोग हुने ऋत्तिकारी शब्दको निहितार्थप्रति यहाँ प्रयोग गरिएको शब्दमा कुनै साझ्नो छैन ।

वक्तृत्वकला पर्वको विकासमा सान्दर्भिक हुन

विश्वासका यसलाई प्रस्तुत गरिएको हो । उदाहरणका लागि विश्व कप पुटबल एकै वर्षमा एकै देशबाट यस अवस्था विकसित भएको होइन । हरेक पटक खेलको राम्रो, नराम्रो त्रुटीलाई समीक्षा गर्दै नयाँ नयाँ मान्यता नियमहरू विकसित भएको हो । हाम्रो आफ्नो अनुभव, अरु ठाउँमा भएको अभ्यास ज्ञान सीप र मिहिनतले विकास गर्ने हो । यस अर्थमा लेख, अनुभवजन्य र रिपोर्ट शैलीमा प्रस्तुत गरेको हुँ । प्रबुद्ध पाठकहरूलाई लाग्न सक्ला, यस लेख अरुले तपाईं भनोस् कि नभनोस् आफैले नै मपाई भनेको जस्तो । वक्तृत्वकला मूगुठीलाई नीति निर्माण तह र संस्थागत विकासको स्तरमा उकास्न यो धृष्टिता गरेको हुँ । ♦

(बौद्ध युवा कमिटी हःखा ललितपुरले वक्तृत्वकला मूगुठीलाई २०६६ साल असार पूर्णिमाको अवसरमा भएको वक्तृत्वकलाका विषयमा बुझाइएको प्रतिवेदनबाट केही अश उद्घृत गरिएको हो ।)

लेखक बौद्ध युवा कमिटीका सचिव हुन् ।

समझनुहोस् सुरक्षित बचत, उच्च प्रतिफल एवं सरल कर्जाको लागि राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

संस्थाद्वारा निर्धारित ब्याजदर

निक्षेपतर्फ

		ब्याजदर
१. बचत खाता		१०%
२. मुद्दती खाता	त्रैमासिक	एकमुष्ट
६ महिना	११.५०%	१२%
१ वर्ष	१३%	१३.५%
२ वर्ष	१३.५०%	१४%
३ वर्ष	१४%	१५%
३ वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि आपसी समझदारीमा ब्याजदर तय गरिनेछ ।		
२ वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि रु. २ लाखभन्दा बढी रकम राखेमा मासिक रूपमा १४% का दरले ब्याज प्रदान गरिनेछ ।		

३. दोब्बर भुक्तानी योजना

यस योजनाअन्तर्गत ५ वर्ष मुद्दतीमा साँवाको एकमुष्ट दोब्बर भुक्तानी गरिनेछ । यसमा लाग्ने ब्याज कर संस्थाले ब्याहेरिदिने छ ।

४. ज्येष्ठ नागरिक पेन्सन योजना

यस योजनामा सरिक हुनेलाई प्रत्येक महिना तोकिएको निर्धारित रकम प्रदान गरिनेछ, साथै दशै खर्चको रूपमा डेढ महिना बाराबरको थप रकम समेत प्रदान गरिनेछ र यसमा लाग्ने ब्याज कर संस्थाले ब्याहेरिदिने छ ।

ऋणतर्फ

१. विभिन्न कर्जा	१९-२०%
२. व्यवस्थापन शुल्क	३%

(भुक्तानी म्यादभित्र चुक्ता गरेमा १% फिर्ता हुने)

३. मुद्दती रसिद घितोमा प्रदान गरेको ब्याजदरमा २% थप

राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

बागबजार, काठमाडौं ३१, फोन : ०१-४२९९२५२

लावृद्धैन शान्तिको मार्ग सकल विचार

पुष्परत्न शाक्य
डल्लु, काठमाडौं ।

लोभ लालचमा संयम नभएसम्म
हुँदैन अन्त्य भ्रष्टाचार ।
काम वासनामा नियन्त्रण नभएसम्म
हुँदैन समाप्त बलात्कार ।

धनी र गरीबबीच शोषण नहटेसम्म
हट्दैन अत्याचार ।
अभिमान र घमण्डलाई शक्तिको स्रोत मानेसम्म
हुँदैन समुन्नति र समझदार ।

दुष्ट्याइँ र फत्याइँ नगर्ने शील पालन नगरेसम्म
रहेंदैन घर परिवार ।
जीवनमा करुणा र मैत्रीको उद्भव नभएसम्म
हुँदैन आनन्द बारम्बार ।

अल्पज्ञानलाई व्यापक र सम्वेदनशील नबनाएसम्म
बुझिँदैन शान्ति र सदाचार ।
कुमार्गमा लाग्ने कुचित्त नछोडेसम्म
लाग्दैन शान्तिको मार्ग सरल विचार ।

किन ?

- राज शाक्य, ल.पु.

फक्रेको फूल गर्छ अहं आफ्नो रूप-रङ्गमा
ओइलिएको फूल छ सँगै अर्को हाँगामा
भविष्यमा एकदिन म पनि यस्तै हुन्छु
बोध गरी, अहं त्याग्दैन किन ?

भन्छ पूजारी गुभाजुले आफूलाई
बुद्धका मनुयायी हामी बुद्धिष्ट
तर पूजा-आजा श्राद्ध गराउँदा
मांस मदिरा जाँड चलाउँछन् किन ?

थाहा छ कसैलाई ईश्वर छ कस्तो
देखेको छ कसैले रूप यस्तो
नदेख्ने नबोल्ने अरूप ईश्वरलाई
बलि चढाई पूजा गर्छन् किन ?

भन्दछन् पण्डित मौलवी पादरी
जगतमा परमात्मा छ एउटै सबको
तर धर्मकै नाममा हिन्दू मुश्किल ईशाइले
तलवार उठाउँछन् आपसमा किन ?

जन्मेंदा हाँस्नु मरणमा रुनु
स्वाभाविक भयो जगतको दस्तुर
जन्म, आवरण हो मृत्युको
सत्य सनातन बुझन सक्दैन किन ?

माना पाकीरहेछ नेताहस्को मज्जाले
शान्ति संविधान दिने भुटो आश्वासन दिएर
संविधान बिना देश चलिरहेकै छ भने
संविधान बनाउँन, ढाडको दुखाउँछन् किन ?

सत्य वचन विषय हुन्छ स्वार्थयुगमा
हुन्छ मीठो, भुट, चापलुसी प्रीतिकर
राग राजको राजै रहन देउ
आलाप गाएर त्रोधित गराउँछौ किन ?

तेपालभाषा

बुद्धलिक्षे ल्पाः वल

कृष्ण दुण्डबहादुर वज्राचार्य

छम्ह ब्राह्मण बुद्धयाथाय् वल । छखे लिक्क फयतुनाः खः फु, मफु न्यने धुंका धाल - "भो गौतम ! छपिसं बुरापि ब्राह्मणपित नमस्कार यानाः नं बिमज्याः माने यानाः नं बिमज्याः, फय् तुइत लासा लाया नं बिमज्याः धाःगु न्यना । थथे खःसा बांला मजू ।"

"ब्राह्मण ! जिं नमस्कार याये माःपि थन सुं मखना ।"

"छपि ला सवा मथूम्ह न्यालूम्ह का ।"

"ब्राह्मण ! छं धाःथैं जाम्ह ला जि मखु परन्तु पाइछिकथं धायेगु खःसा जित सवा मथूम्ह न्यालूम्ह धाइ । ब्राह्मण ! गुगु रूपस्वादत, शब्दस्वादत, गन्धस्वादत, रसस्वादत, स्पृष्ट्यस्वादत खः उपि जिं मकया । उकिं जित सवा मथूम्ह न्यालूम्ह धाइ ।"

"छपि ला भोग याइ मखुम्ह का ।"

"ब्राह्मण ! छं धाःथैं जाम्ह ला जि मखु परन्तु पाइछिकथं धायेगु खःसा जित भोग याइ मखुम्ह धाइ । ब्राह्मण ! गुगु रूपभोगत, शब्दभोगत, गन्धभोगत, रसभोगत, स्पृष्ट्यभोगत खः उपि जिं भोग मयाना । उकिं जित भोग याइ मखुम्ह धाइ ।"

"छपि ला छुं याये म्वा: धाइम्ह का ।"

"ब्राह्मण ! छं धाःथैं जाम्ह ला जि मखु परन्तु पाइछिकथं धायेगु खःसा जि छुं यायेम्वा: धाइम्ह खः । ब्राह्मण ! जिं शरीर, वचन व मनं दुष्वरित्रि मभिंगु ज्या याये म्वा: धाइम्ह खः । ब्राह्मण ! पाइछिकथं धायेगु खःसा जित छुं याये म्वा धाइम्ह (अक्रियावादी) धाइ ।

"छपि ला नाश याइम्ह का ।"

"ब्राह्मण ! छं धाःथैं जाम्ह ला जि मखु परन्तु पाइछिकथं धायेगु खःसा जि नाश याइम्ह खः । ब्राह्मण ! जिं राग, द्वेष व मोह आदियात लिना नाश याना छ्वइम्ह खः । ब्राह्मण ! पायिछिकथं धायेगु खःसा जि नाश याइम्ह (उच्छेदवादी) खः ।"

"छपि ला घच्यापूम्ह का ।"

"ब्राह्मण ! छं धाःथैं जाम्ह ला जि मखु परन्तु पाइछिकथं धायेगु खःसा जित घच्यापूम्ह हे धाये ज्यू । ब्राह्मण ! जिं शरीर, वचन व मनं याइगु दुश्चरित्रियात घच्यायेकूम्ह खः अले मभिंगु मखुगु ज्या खना घच्यायेपूम्ह धाइ । ब्राह्मण ! पाइछिकथं धायेगु खःसा जित घच्यापूम्ह हे धाइ ।"

"छपि ला चपुका नायो का ।"

"ब्राह्मण ! छं धाःथैं जाम्ह ला जि मखु परन्तु पाइछिकथं धायेगु खःसा जित चपुका नायो धाइ । ब्राह्मण ! जि राग, द्वेष व मोहयात मभिंगेगुयात मदयक्येया निति स्यनेकने याइम्ह अनेककथं मखुगु मज्यूगु ज्याखेत मदयक्येया निति स्यनेकने याइम्ह खः । ब्राह्मण ! पाइछिकथं धायेगु खःसा जि स्यनेकने याइम्ह खः ।"

"छपि ला कवय्का भौ याइम्ह का ।"

"ब्राह्मण ! छं धाःथैं जाम्ह ला जि मखु परन्तु पाइछिकथं धायेगु खःसा जित कवय्का भौ याःम्ह धाइ । ब्राह्मण ! शरीर, वचन व मनं याःगु मखुगु मज्यूगु ज्यायात कवय्का भौ याःम्ह खः । शरीर, वचन व मनं याइगु मखुगु मज्यूगु कर्मतय्त कवय्का भौ यायेत कनाम्ह खः । ब्राह्मण ! पाइछिकथं धायेगु खःसा जित कवय्का भौ याइम्ह धाइ ।"

"छपि ला जन्म हे जुइ म्वाःम्हयै का ।"

"ब्राह्मण ! छं धाःथैं जाम्ह ला जि मखु परन्तु पाइछिकथं धायेगु खःसा जित जन्म जुइ म्वाःम्ह धाइ । ब्राह्मण ! जिके हानं जन्म मन्त । ब्राह्मण ! पाइछिकथं

धायेगु खःसा जित जन्म काये स्वाःह धाइ ।"

"ब्राह्मण ! गथेकि छम्ह माखा त्वपुया लुमुका
तःगु फिगः फिनिगः ख्ये मध्ये दकले न्हापां पिहाँ वःम्ह
खाया मचायात न्हापां जन्म जूम्ह धाइ ला ?"

"खः, गौतम ! न्हापां बूम्ह धाइ ।"

"अथे हे, ब्राह्मण ! जि अविद्यारूपी ख्ये तःछ्याना
दकले न्हापां विद्यारूपी सम्यक्सम्बोधि प्राप्त यानाम्ह खः ।
थथे जुया जि न्हापां बूम्ह खः । पूर्व जन्मयागु ज्ञानया ख्ये
सिइकाम्ह खः । प्राणीपि भिंगु मभिंगु कर्मयागु कारण इपि
भिंगु मभिंगु थाय् जन्म जूपि खंकाम्ह खः । आस्रवत न्हंका
'थ दुःख खः', 'थ दुःख कारण खः', 'थ दुःख अन्त खः',
'थ दुःख अन्त जुइगु लँपु खः' धका सिइका जन्म जुइमाःगु
कारणत मंत धका सिइकाम्ह खः, जन्म जुइगु स्वागु ज्या
याए सिध्यकाम्ह खः । अविद्या मंत, विद्या लुत । अन्धकार
नष्ट जुल, प्रकाश जः लुल धका खंका बुद्ध जुयाम्ह खः ।"

अन्तय् बः व्यूवःम्ह ब्राह्मणया मन फःहिल अले वं
बुद्धयाके क्षमा फ्वन । बुद्धया शरणय् वन, धर्म व भिक्षु
संघयागु शरणय् नं वन । व धाथेयाम्ह पक्काम्ह बौद्ध जुया
जिन्दगीभर शरणय् वःम्ह उपासक जुल । ❁

पाप कर्म (अकुशल कर्म) कहिल्यै नगर्नु

पुण्य (कुशल कर्म) गर्दै जानु ।

आफ्नो चित्तलाई (मन) शुद्ध गर्नु

यहि नै बुद्धको उपदेश हो ।

बिश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन नं.: ०१-२२९२२३०, ९७२९४०२९०५ / ३२०५४४

E-mail: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि

गाडिका पार्ट्सहरूको लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

मधुव मञ्जती बालो - याव पापं न पच्चति ।

यदा च पच्चति पापं - अथ बालो दक्खं निगच्छति ॥

पापयागु फल मवःतले मूर्ख थःम्हं यानागु पापयात कस्तिसमान
भालपा: च्वनी, तर गुखुनु पापयागु फल भोग यायेमाली उखुनु तिनि उम्ह
मूर्ख दुःखी जुइ ।

- धम्मपद

सुनौलो कीर्तिपुर बघत तथा ऋष्ण सहकारी संस्था लि.

नगाउँ दोबाटो, नयाँ बजार, कीर्तिपुर

बिहानी सेवा (Morning Counter) को सुविधा तथा नयाँ बचत योजना सहित आकर्षक ब्याजदर तथा अन्य सेवाहरुसहित हामी उपस्थित भएका छौं।

- * Western Union Money Transfer को सुविधा।
- * Nabil Remit को सुविधा।

* कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको प्राथमिक शेयर (IPO) निष्काशन हुँदा।
आवेदन गरिदिने व्यवस्था

कमिक बचत
४२ महिना = ५० महिना
७२ महिना = १०० महिना

- * कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाको चेकलाई समाशोधन गृह (CLEARING HOUSE) को व्यवस्था।

* कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको शेयर सम्बन्ध आवश्यक सेवा तथा परामर्श। परामर्शको व्यवस्था

हसना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि. Hasana Saving & Credit Co-operative Ltd.

बलम्बु (भासितपुर)-२, काठमाडौं, फोन नं.: - ४३९६९७३, फ्याक्स नं.: - ४३९६९७४

ईमेल:- hasana2065@gmail.com

बचत सातासङ्कु

विशेष बचत साता
कमिक बचत साता
मुहूर्त बचत साता
सुपुके बचत साता
स्वावलम्बित बचत साता

कर्जी तथा सापटी

घट्टको तथा नघट्टको ब्याजदरमा
शैक्षिक कर्जा
कृषि कर्जा
सापार अवसाय कर्जा
परायसी कर्जा
हालर पर्चेच कर्जा

विश्वको कुनै पनि कुनाबाट सजिलै
रकम प्राप्त गर्ने र पठाउनको लागि
वेष्टर्न बुनियद मनि ट्रान्सफरको
सुविधा सहित

सुविधिहरु अविष्यक्तो लागि ड्राइ लेसिए जै बचत जर्ने बाजी बसाउने

बचतमा

१० देखि १६ प्रतिशत

सम्मको ब्याज प्रतिफल पाह्ने।
२० प्रतिशत घट्दो तथा १८ प्रतिशत नघट्ने
ब्याजदरमा सजिलै ऋण उपलब्ध गराउने।

बता नं.: १३२१/०६४/६५

Dharmasthali Saving & Credit Co-operative Ltd.

Dharmasthali, Kathmandu,
Ph: 01-6221461
e-mail: dsccl@yahoo.com
web: dsccl.blogspot.com

धर्मया अनितम न्हयक्षः

- प्रा. संघरक्षक बुनसडु उपसमो, थाइलैण्ड

अनुवाद : भिक्षु सुमेध धीरसुमेधो

१. आपालं नां जागु खेल छु ? (काम खेल)
२. तोतां तोते थाकुगु छु ? (कामतृष्णा व उपादान)
३. पुरे यायेथे थाकुगु इच्छा छु ? (मनयागु इच्छा)
४. तस्सकं तोते थाकुगु छु ? (अत्ता व जि जिगु धक्का: प्यपुना च्चनेगु)
५. लिक्यां लिकाये मफइगु छु ? (न्हयागुं जिगु धायेगु)
६. अस्थिरगु धयागु छु ? (प्रेम)
७. घुतुकांघुतुके मफइगु धयागु छु ? (थम्हं ल्हानागु खँ)
८. स्वया लुइके मफइगु छु ? (शून्यता)
९. चिलावने मफइगु छु ? (दुःख, अदुःख, असुख)
१०. छु दयेवं सुख जुइ ? (मार्गफल, धर्मज्ञान)
११. स्थाइसुख छु ? (निर्वाण)
१२. लिक्यां लिकाये मफइगु छु ? (उपादान कामयात जिगु धक्का: क्वातुक ज्वना च्चनिगु दिटिठ, अत्ता, अविज्ञा)
१३. सुयातं बी मज्यूगु छु ? (थःगु पापकर्म)
१४. दुहां वनेवं दुःख जुइगु छु ? (जन्म मरणया वट्टसंसारे दुहाँ वनेवं)
१५. दक्ले तःधंगथु दुःख छु ? (उपादान खन्ध दुःख)
१६. उच्चगु विशेषता छु ? (नाइस्यच्चंगु नम्र वचन)
१७. विस्युवने मफयेक ल्यनाच्चंगु छु ? (थमं यानातयागु ल्यंगु कर्म)
१८. छुते जुइ फयेवं भिनिगु छु ? (पाप, अकुशलकर्म, क्लेश व अविज्ञा)
१९. उत्तमगु रस छु ? (विमुक्ति रस)
२०. दक्ले त्वतेथाकुगु रस छु ? (स्नेह रस)
२१. बल्लाक हा कयाच्चंगु छु ? (दिट्ठमानरूपि हा)
२२. तस्सकं ग्यानापुम्ह शत्रु सु ? (प्रेमरूपि शत्रु)
२३. ग्यासां विस्युं वने फइमखुगु छु ? (विपाककर्म व दुःख)
२४. अभाव जुलकि दुःख जुइगु छु ? (पञ्चा)
२५. छ्युकियात स्यातकि पाप लाइमखु ? (क्लेश, पाप, अकुशल र मभिंगु सकता)
२६. तस्सकं तःधंगु पाप छु ? (माँ-बौयागु हत्या यायेगु पञ्चमहापाप)
२७. छु दयेवं धनी जुइ ? (गात धाये फयेवं अले दुगुलि सन्तोष जुइवं)

Last Response to Dhamma

Translated by : Karuna Khadgi, Kumbeshwor

1. What is most popular game? (Workaholic)
2. What is hard to give up? (Thirst of work & its aggregates)
3. What desire is hard to fulfill? (Mental desire)
4. What is difficult to forget? (Attachment of ones ownership.)
5. What is hard to give up? (Ownership or attachment)
6. What is impermanent? (Love)
7. What cannot be swollen? (Already spoken matter)
8. What is hard to find? (Emptiness)
9. What is unavoidable? (Sorrow, non sorrow & happiness)
10. What makes one pleasant? (Ones reaches to right track & achieves wisdom)
11. What is permanent happiness? (To be enlightened)
12. What is difficult to give up? (Being attached foolishly)
13. What is unshakeable? (Ones evil deeds)
14. When does sorrow appears? (To be born, get sick, and get old & to die)
15. What is worst suffering? (Living painfully)
16. What is high quality? (Dealing politely or softly dealing)
17. What cannot be escapable?(inescapable ones sinful deed)
18. After avoiding what? Good deed could happen? (Avoiding evil deed, hatred & ignorance)
19. What is best nectar?(Achieving ones desire most of the time)
20. Which nectar is hard to give up? (Nectar of affection)
21. Which aggregates are deeply rooted? (Mental affection are deeply rooted)
22. Who is the worst enemy? (Nectar of love is greatest enemy)
23. One cannot escape even scared? (Ones evil deeds & sorrow)
24. What makes one sorrowful? (Lack of Wisdom)
25. Which is the worst sin? (Killing ones parents is worst sin)
26. What makes one rich? (Self contented & Satisfaction makes one rich)
27. How can one always be rich? (If mentally contented one can always be rich)

२८. न्त्यावलेया लागि धनी जुयाच्वनीगु छु ? (मन धनी जुइगु)
२९. धात्ये तःधंगु धयागु छु ? (पञ्चा)
३०. सत्यगु धर्म धयागु छु ? (अमूल्यगु सद्धर्म सत्यगु खः)
३१. तस्सकं महत्वपूर्णगु धर्म छु खः ? (अप्रमादि धर्म)
३२. संसारं मुक्त जुइगु छगू हे जक धर्म छु ? (चित्तय् छुं हे
उत्पन्न मजुइक च्वनेगु छगू हे जक धर्म)
३३. तस्सकं दुखगु लोक छु ? (अविविच महानरक)
३४. पिहाँवयेथाकुगु बन्धन छु ? (जन्म मरणया वट्चक्र दुःख)
३५. दुर्लभगु जन्म छु ? (बुद्ध जुया जन्म जुइगु)
३६. तस्सकं पूरा मि छु ? (राग, द्वेष, मोहरूपि मि)
३७. किचये ल्यूल्यू वयाच्वनीगु छु ? (थम्हं यानातयागु कर्म)
३८. छुते जुयां छुते जुइथाकुगु अल्यसंख्यक मनू जक छुते
जुइफइगु छु ? (सम्मुति प्यपुनाच्वनीगु)
३९. लिकाये फयेवं दुख तापाइगु छु ? (अविज्ञा धयागु मस्यूगु
लिकायेवं)
४०. छुते जुयां छुते जुइ थाकुगु छु ? (न्यागू उपादान खन्ध)
४१. छुते जुइफयेवं सुख जुइगु छु ? (मुखं व पापीते पाखें छुते
जुइ फयेवं)
४२. शान्त व सिचुस्यच्वनीगु छु ? (राग, द्वेष, मोहरूपि मि
स्याये फयेवं)
४३. निर्वाण धयागु गुकथं सिचुइगु खः ? (राग, द्वेष, मोहरूपि
मि सी धुंकुगुलि)
४४. अपाय दुर्गति वनीपि गजापि अन्धमूर्खपि जुइ ? (मभिंगु
ज्या याइपि, मभिंगु खै ल्हाइपि, मभिंगु मने तइपि)
४५. आपालं सत्पतिं तःक्यनाच्वनीग भव छु ? (काम भव, रूप
भव, अरूप भव)
४६. आपासिनं इच्छा याइगु छु ? (आपालं शक्ति दयेकेगु)
४७. गजाम्ह मिसाया प्रति स्नेह दइ ? (शरीर बांलाम्ह, भुतु
बांलाका तये सःम्ह, बांलाक चने सःम्ह, बांलाक खै
ल्हाये सःम्ह, शान्त स्वभावम्ह, थायथासे त्वनेगु लः
तयातये सःम्ह, मन बांलाम्ह)
४८. गजागु माया जाले मनूत तःक्यनी ? (धनया लोभे, न्यने
हे यझुसेच्वंगु खै न्यना, प्रेममा भाषा ल्हाना, व्यव्यूसां
सह याना, दासां सह याना, मिचाहा जुया च्वने सलकि
सुं नं वयागु जालं पिहां वने फइमखु !)
४९. छुकी ताकालतक भुले जुइ ? (जन्ममरणया वट्संसारे
चाहिलेगुलि)
५०. आपा दुख जुयाच्वनीगु छु ? (आपा पी मालिगुलि)।
- ❀
28. What matter is great? (Gaining wisdom is great)
29. What is truth Dharma? (Being truthful & Honesty)
30. What is most important dharma? (Attaining Nibbanic peace)
31. Which religion will lead us to salvation? (When everything is control & reaches into Nibbanic peace.)
32. Where is most suffering place. (If one is living full of physically or mentally pain)
33. What is hard to get rid from? (Cycle of birth & death)
34. What is rare to be born? (To be born as Buddha or Birth of Buddha)
35. What is burning fire? (Desire, Blaming affection flame)
36. What is following like shadow? (Whatever one has experienced)
37. What is mostly difficult to separate but only few can get rid from it?
38. Attachment of five aggregates.
39. Which element could make sorrow less? (Controlling ones desire)
40. What is hard to separate? (Ownership & attachment)
41. How can one be happy after separating? (Being away from foolish & ignorant people)
42. What make one peaceful & pleasant? (Controlling ones desire, jealousy, could off ones burning flame)
43. How can nirvana make peaceful? (When craving is uprooted from its very foundation, no desire arises. Old burdens having been lain aside, no new burden can imposed. Then one attains Nibbana, which is eternal peace foundation.)
44. What kind of causality will lead from ignorance? (One who does bad deeds, thinks sinfully, & does sinful activities.)
45. How & where usually human being stuck? (Ones duty, ones appearance as well as absence)
46. What kind of desire normally human being prefers? (Desire for power).
47. What kind of women will get affection? (Presentable body, who cares kitchen. who knows how to stand, who knows how to speak, quiet type of nature, who keep drinking water in places.)
48. What kind of affection makes people attachment(wealth, greed attractive gossip, making love affairs, even tolerating abuse, physical torture if one is use to one cannot come out.)
49. How one gets stuck in this world? (Circulation of birth & death).
50. What makes one very unhappy (Ones unlimited desire makes unhappy all the time?) ❀

Modern Perceptive of Buddhism

M Rajeeb Shrestha, Dhapakhel

The teaching credited to the Buddha was passed on orally by his disciples. Prefaced by the phrase "evam me sutam" (thus have I heard) therefore it is difficult to say whether his discourses were related as they were spoken. Sometimes there are confusions and contradictions yet, to the place, time and community where he preached and there is harmony between various versions. An attempt was made by Buddhist councils in the first centuries after the Buddha's death to establish his true and original teachings.

Suffering, Impermanence, and No Self: It can be said that the Buddha based his entire teaching on the fact of human suffering. Existence is painful. The circumstances that make an individual are specifically those that also give rise to suffering. Individualism entails limitations; restrictions give rise to desire; and certainly, desire causes suffering, since what is desired is transitory, changing, and bitter. It is the impermanence of the object of passion that causes dissatisfaction and sorrow. By following the "path" taught by the Buddha, the human being can drive out the "ignorance" that influences this suffering.

The Buddha's doctrine was not that of sadness living among the importance of everything and being

themselves impermanent, human beings search for the way of liberation, for that which shines beyond the passing of human existence-in short, for the enlightenment.

According to Buddha, reality, whatever of external things or the psychosomatic totality of human individual consists in a chain of microseconds known as Dhamma.

Moreover, contrary to the theories of Hinduism of Upanishads, the Buddha did not want to assume the existence of the soul as a metaphysical substance, but he acknowledges the existence of the self as the subject of an action in a practical and moral sense. Life is a flow of becoming, a series of appearances and extinctions. The concept of the individual ego is a popular illusion; the objects with which people identify themselves-fortune, social position, family, body, and even mind-are not their true selves. There is nothing permanent, and, if only the permanent deserved to be called the self, or atman, then nothings is self. There can be no individuality without a keeping together of components. This is becoming different and there can be no way of becoming different without an ending, a passing away.

In order to give the clear sight of the idea of no-self (an-atman), Buddhists placed the hypothesis of Five elements of human existence which are as follow:

- 1) Physical forms (rupa)
- 2) Feelings or sensations (vedana)
- 3) Imaginations (sanna)
- 4) Mental Formations (sankhara)
- 5) Consciousness (vinnana)

Human existence is only a compound of the five cumulative, none of which is the self or soul. A person is in a process of constant change, with no fixed fundamental unit. ♣

NDEP Development Bank Ltd.
एनडीईपी डेवलपमेण्ट बैंक लि.

Corporate Office:
NDEP Building, 125 Bina Marg
Lal Durbar, Kathmandu, Nepal
Tel.: 4256717, Fax: 4253459

Licensed by NRB as "B" Category Institution

सदात, सुख तथा सुरक्षित बैंकिङ सेवाको लागि हाँग्री सेवा केन्द्रहरू

The map of Nepal highlights several districts where NDEP Development Bank Ltd. has branches. The districts are categorized into groups:

- सिन्धुपाल्चोक जिल्ला (Sindhupalchowk District):
 - १) मेलाहरी बजार
 - २) जलविरे
- धापेश्वर जिल्ला (Dhawalgaon District):
 - १) नलेखु
 - २) धार्ते
 - ३) नम्भुवा बजार
- काभ्रेपलाञ्चोक जिल्ला (Kaphrakot District):
 - १) घुलिसेल
 - २) पीचाखाल
 - ३) कुञ्जाबेसी
 - ४) बलेपा
- काठमाडौं उपत्यका (Kathmandu Valley):
 - १) कमलादी
 - २) कोटेश्वर
 - ३) काँडाघारी
 - ४) चाबहिल
 - ५) ठागल (ललितपुर)
 - ६) न्यूरोड
 - ७) मल्टपुर
 - ८) बालाजु
 - ९) पुराजो वानेश्वर
- पर्वत जिल्ला कुश्मा (Parvati District):
 - कुश्मा
- ठितवन जिल्ला (Thitwan District):
 - १) नारायणगढ
 - २) र्खोलेसिमल
- शुक्रांग जिल्ला बद्धार (Shukraang District):
 - बद्धार

Be Good; Do Good

Dr. Ganesh Mali

"Be good, do good"
Says the old sage,
"Be good, do good."
Do what?

Go To school,
Read the Books,
Do the home-works,
Watch T.V.?

Or, throw a coin,
At the poor on the way
Who returns poorer,
Yet another day?

Or, tend the sick
Who never heals?
Or, feed the birds
Who always flock around?

Or, help the feeble
To stand upright.
Who is soon going,
To lie like a log?

Or, throw some grains
At the stone idol.
Thinking you have
Pleased the Lord?

No! not that way,
Not that way,
Not that way,
Is any good done!

If you can erase
The lust from the minds
Of the briber,
And the bribed!

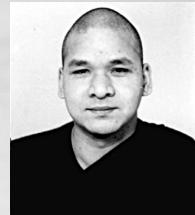
If, you can remove
Anger from your heart,
And love your enemies
As yourself!

If you can make
Beloved folks.

Realize the TRUTH
And shed false-views!

If you can make
Dear country folks,
Observe good conducts
All the time!

Well, then, of course,
Have you done some good,
To make the good Lord,
Smile at you!! *

Friend

Friend,
We are different....!
Our world is different...!
But we are also made of blood n'
flesh...!
Sensitiveness n' emotions...!

We try to walk against the current..!
While the entire world forget
themselves,
In the sensual pleasure n'
entertainment...!
But our ways are different...!

We pave the way of Tathagata....!
To sprinkle the nectar of Dhamma...!
Onto the burning-hearts of our fellow-
beings..
The way of everlasting peace and
serenity...!
Final freedom from human suffering...!

*By : Bhante Ananda,
anandapath@gmail.com*

बौद्ध गतिविधि

आनन्दकुटीमा मासिक बुद्धपूजा

२२ जेष्ठ, काठमाडौं। जेष्ठ-पूर्णिमाका दिन आनन्द कुटी विहारमा मासिक बुद्धपूजा, धर्मदेशना, दानप्रदान तथा भोजन कार्य सम्पन्न भयो। लंकाराम चैत्य परिसरमा दीप-प्रज्वलनपछि सामूहिक रूपमा लामबद्ध भइसकेपछि भिक्षु कोण्डन्यसमक्ष पञ्चशील-प्रार्थना गरियो र बुद्धपूजापछि वहाँले महासमय सूत्र देशना, महामहेन्द्र महास्थविरको श्रीलंकामा धर्मप्रचार, वर्षमा सबैभन्दा लामो दिनको विषयमा धर्मदेशना गर्नुभयो। अन्तमा उपस्थित सम्पूर्ण भिक्षु, श्रामणेर, अनागारिका तथा उपासक-उपासिकाहरूका लागि जलपान-भोजन दान गरियो।

थाइलैण्डमा बुद्धजयन्ती

२५५६ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा बैंकक थाइलैण्डमा आयोजित नवौं संयुक्त राष्ट्र संघीय बैशाख पूर्णिमा तथा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध सम्मेलनमा भाग लिइ आनन्दकुटी

विहारका कार्यवाहक प्रमुख एवं अधिकारी नेपाल भिक्षु महासंघका सचिव भिक्षु धर्ममूर्तिसहित भिक्षु राहुल, भिक्षु निग्रोध, भिक्षु जनक, भिक्षु अमतो स्वदेश फर्कनुभएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध विश्वविद्यालय काउन्सिलले आयोजना गरेको उक्त सम्मेलनमा अधिकांश बौद्ध देशका उल्लेख्य मात्रामा बौद्ध प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो। नेपालमा विगत केही वर्षदेखि संयुक्त राष्ट्र संघ भवनमा बुद्धजयन्ती कार्यक्रम मनाईदै

आएकोमा उक्त कार्यक्रमका संयोजक समेत रहनुभएका र थाइलैण्डमा मनाइने उक्त अन्तर्राष्ट्रिय संयुक्त राष्ट्र संघको बुद्ध-पूर्णिमाको सम्मेलनका नेपालको प्रमुख प्रतिनिधित्व गरिरहनुभएका भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरलाई थाइलैण्डका कार्यवाहक संघराजाबाट Awaking Leadership Award प्रदान गरिएको थियो।

आनन्द विहारबाट अवलोकन भ्रमण

२४ जेठ, तानसेन। लुम्बिनी भ्रमण वर्ष २०१२ को अवसरमा भिक्षु आनन्दको नेतृत्वमा आनन्द विहार परियति केन्द्रका विद्यार्थी तथा उपासक उपासिकाहरूको समूहले एक धार्मिक अवलोकन भ्रमण सम्पन्न गरेको छ। भगवान् बुद्धसँग सम्बन्धित ऐतिहासिक, पुरातात्त्विक, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरू तिलौराकोट दरवार, संग्रहालय, स्तुप, निगिलहवा, अरौराकोट, तौलिहवा बजार, निग्रोधाराम विहार, लुम्बिनीस्थित विभिन्न विहार तथा गुम्बाहरू, रामग्राम स्तुप, देवदहलगायतका स्थानहरूको अवलोकन भ्रमण गरे। सो अवलोकन भ्रमण समूहको व्यवस्थापन सुर्वार्थमुनी शाक्य एवं आनन्द विहार परियति केन्द्र, पात्पाका केन्द्राध्यक्ष देवेन्द्रमान शाक्यले गर्नुभएको थियो।

भिक्षाटन सम्पन्न

२७ जेठ, काठमाडौं। भिक्षु विपस्सीको नेतृत्वमा नयाँबानेश्वर, पुरानो बानेश्वर मैतिदेवी, डिल्लीबजार हुँदै बौद्ध ऋषि महाप्रज्ञा आश्रमसम्म भिक्षाटनको कार्यक्रम सम्पन्न भयो। आश्रम पुगेपछि भिक्षु विपस्सीले आश्रमको परिचयलगायत नेपालका प्रथम थेरवादी भिक्षु महाप्रज्ञाको गुण अनुस्मरण गर्नुपर्न बारे मन्त्रावधि दिनुभयो। वहाँले मुनी विहार र आश्रमको सम्बन्ध भएको चिनो स्वरूप महाप्रज्ञाले वि .सं. २०२२ मा लेख्नुभएको मुनी विहारको एक रिपोर्ट (नेपाल भाषा), भिक्षु रत्नज्योति स्मृतिग्रन्थ आश्रमलाई दिनुभयो भने उक्त आश्रमका अनागारिकाले नेपाली भाषामा अनुवादित बौद्ध ऋषि महाप्रज्ञाको आत्मकथा प्रदान गर्नुभयो।

८० औं बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता

२ आषाढ, ललितपुर। २५५६ औं बुद्धजयन्ती एवं विश्वशान्ति पुस्तकालयको रजतजयन्तीको उपलक्ष्यमा विश्वशान्ति

You may Visit : www.anandabhoomi.com

पुस्तकालय, बालिफल, ललितपुरद्वारा ४० औं जिल्लाव्यापी बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता सम्पन्न भएको छ । वृहत्तर लुम्बिनी विकास राष्ट्रिय निर्देशक समितिका सदस्य भिक्षु कोण्डन्यद्वारा पञ्चशील प्रदान एवं लोकसेवा आयोगका पूर्व अध्यक्ष तिर्थमान शाक्यको प्रमुख आतिथ्यतामा सम्पन्न सो फाइनल प्रतियोगितामा दीपंकर परियति शिक्षालय, नागबहालले प्रथमरथान हासिल गर्न सफल भएको थियो । यसरी नै शाक्यसिंह परियति शिक्षालय, थैना द्वितीय, युवा पुस्तकालय हःखा तृतीय तथा शाक्यसिंह विहार, थैना सान्त्वना स्थान प्राप्त गर्न सफल भए । प्रथम, द्वितीय, तृतीय र सान्त्वना स्थान प्राप्त गर्न सफल समूहहरूलाई प्रमुख अतिथि तिर्थमान शाक्यले ट्रफी एवं प्रमाण-पत्रसहित त्रमशः १५,५००/-, ७,५००/-, ४,५००/- र २१००/- प्रदान गर्नुभयो । पुस्तकालयका संस्थापक सदस्यहरू किशोरभाई वज्राचार्य, यज्ञरत्न शाक्य, राजेन्द्रराज वज्राचार्य र डा. माणिकमान वज्राचार्य लगायतलाई सम्मान गरिएको सो कार्यक्रममा ४१ औं बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता आयोजना गर्ने पासा पुचःका अध्यक्षलाई पुस्तकालयका अध्यक्ष एवं कार्यक्रम संयोजक दीपकराज शाक्यले पालो हस्तान्तरण गर्नुभयो ।

धर्मोदयबाट स्वास्थ्य सेवा-बौद्ध जागरण

९ आषाढ, लमजुङ । धर्मोदय सभाका केन्द्रीय सदस्य अनागारिका डा. अनोजाको प्रमुख आतिथ्यता एवं धर्मोदय सभा नेपालको संयोजनमा लमजुङस्थित बेसीशहर र भोटेओडारमा निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर एवं बौद्ध जागरण

ज्ञानाङ्गज्ञानि

कार्यक्रम सम्पन्न भयो । २५,०००/- रुपैयाँ बराबरको औषधी वितरण, ३५० जना असहायलाई कपडा वितरण, परियति शिक्षाका उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कार एवं प्रमाणपत्र प्रदान गरिएको उक्त कार्यक्रममा अनागारिका डा. अनोजा, धर्मोदय सभाका केन्द्रीय सदस्य डा. अनुष्ठ्रेष्ठाचार्य, केन्द्रीय सदस्य विजय गुरुङ, महिला हिसा विरोधी संजालका केन्द्रीय सचिव रोशनी कर्मचार्यलगायतले बोलेका थिए । समुत्ता. गुम्बाका अध्यक्ष कप. कुमरास गुरुङको अध्यक्षतामा सम्पन्न सो कार्यक्रममा गुम्बाको सहयोगार्थ अनागारिका डा. अनोजाले रु. १०,३०५/- तथा सिद्धि सिक्ख महर्जनले रु. १०००/- एवं परियति शिक्षाको लागि चुच्छेमाया तुलाधरले रु. १०,०००/- प्रदान गर्नुभयो ।

कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न

१२ आषाढ, काप्रे, धुलिखेल । गोन्पा/विहार व्यवस्थापन परिषद् नेपाल, शिक्षा विभागद्वारा आयोजित "गोन्पा विहारहरूलाई शिक्षाको राष्ट्रिय मूल प्रवाहिकरण" विषयक दुई दिने राष्ट्रिय शार्यशाला गोष्ठी लुम्बिनी विकास कोषका उपाध्यक्ष आचार्य कर्मा साङ्घवोको विशेष आतिथ्यमा दीप प्रज्वलन गरी समुद्घाटन भएको छ । सो उद्घाटन सत्रमा प्रमुख अतिथि गुरु कर्मा

शाङ्घवो र विशेष अतिथि अ.ने.भि.महासंघका सचिव भिक्षु धर्ममूर्ति महारथविर, गुरुकुलका डा. गुरुप्रसाद सुवेदी, गुम्बा विकास समितिका अध्यक्ष गुरु खेम्पो निमा शेर्पा, शिक्षा विभागका निर्देशक श्री टेक नारायण पाण्डे र उक्त समारोहमा अध्यक्षता ग्रहण गर्नुभएका गोन्पा/विहार व्यवस्थापन परिषद्, नेपाल शिक्षा विभागका अध्यक्ष गुरु नोर्बु शेर्पाले मन्त्रव्य राज्ञुभयो । धार्मिक शिक्षालाई राष्ट्रिय शिक्षामा समाहित गरी स्कूल तथा कलेजमा विषयगत रूपमा समावेश गर्नुपर्ने र हाल गोन्पा तथा विहारहरूमा संचालित धार्मिक शिक्षालाई पनि सो सरहको मान्यता प्रदान गरी अनुदान दिनुपर्नेमा सबैले जोड दिए । नेपाल बौद्ध परियति शिक्षा परिषदका सचिव एवं सहपरीक्षा नियन्त्रक भिक्षु निग्रोधले "नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्मको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि एवं परियति शिक्षाको विकासक्रम", आचार्य

कर्मा साङ्गवो शोर्पाले “गोन्पा विहार शिक्षा प्रणालीको मूल प्रवाहिकरण र यसका चुनौतिहरू”, गुरु खेन्पो निमा दोर्जेले “गोन्पा र गोन्पाको भावी कार्यदिशा”, गुरु आचार्य नोर्बु शोर्पाले “गोन्पा शिक्षाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि र विकासक्रम” विषयक कार्यपत्रहरू प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

संस्कृति अभिमुखीकरण कार्यक्रम

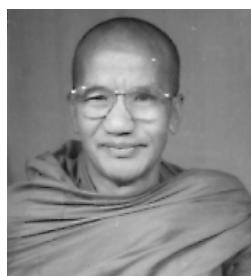
१७ आषाढ, ललितपुर । भूमण्डलीकरण र विदेशी संस्कृति अन्धाधुन्ध नक्कल गर्ने प्रवृत्तिले नेपाली संस्कृति र सम्पदाको संरक्षणमा चुनौती उत्पन्न भएको बताउँदै त्यसको संरक्षणका लागि विद्यालयस्तरमा पठनपाठन गराइनुपर्ने माग, बौद्ध युवा कमिटी ललितपुरको आयोजना र ललितपुर उपमहानगरपालिकाको सहयोगमा आयोजित संस्कृति र सम्पदा संरक्षणका लागि जनसभागिता विषयक अभिमुखीकरण कार्यक्रमका वक्त्ताहरूले सो कुराको माग गरेका हुन् ।

कार्यक्रममा ललितपुर उपमहानगरपालिका समाज कल्याण महाशाखाका प्रमुख अशोक श्रेष्ठले नेपाली कला-संस्कृति तथा सम्पदा विश्वमै उत्कृष्ट रहेकाले यसको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्न युवा पुरातालाई तयार गर्नुपर्ने कुरामा जोड दिनुभयो । पुरातत्त्व विभागका अधिकृत पुरातत्त्वविद् सौभाग्य प्रधानांग, महानगरीय प्रहरी परिसर ललितपुरका प्रमुख वरिष्ठ प्रहरी उपरीक्षक राजेन्द्रमान श्रेष्ठ, बृहत्तर लुम्बिनी विकास आष्ट्रिय निर्देशक समितिका सदस्य भिक्षु कोण्डन्य, ललितपुर उद्योग वाणिज्य संघका अध्यक्ष अजरमान जोशीले नेपालका संस्कृति र सम्पदाहरू क्रमशः लोप हुँदै गएको उल्लेख गर्दै आफ्नो पहिचान, कला-संस्कृति र सम्पदालाई जोगाउन सम्बन्धित सबै सचेत हुनु पर्ने कुरामा जोड दिनुभयो ।

कार्यक्रमका सभापति बौद्ध युवा कमिटीका अध्यक्ष रवीन्द्र शाक्य, उपाध्यक्ष किरण महर्जनलगायतले बोल्नु भएको सो सभा अनुपमा शाक्यले संचालन गर्नुभएको थियो ।

११ औ सुदर्शन महास्थविर गुणानुस्मरण

१७ आषाढ, कीर्तिपुर ।
राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा ख्याति प्राप्त दिवंगत भिक्षु सुदर्शन महास्थविरको ११ औं गुणानुस्मरण दिवस कीर्तिपुरिस्थित नगरमण्डप श्रीकीर्ति विहारमा विविध धार्मिक कार्यक्रम गरी सम्पन्न भएको छ । प्रमुख अतिथि वातावरण तथा विज्ञान प्रविधि मन्त्री डा. केशवमान शाक्यले विहारबाट परियति शिक्षामा उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कार वितरणपछि भिक्षु

सुदर्शन महास्थविरको योगदान बारे चर्चा गर्नुहुँदै थेरवाद राष्ट्रिय सम्मेलनको आवश्यकता बारे सम्बन्धित निकायको ध्यानाकृष्ट गराउनुभयो । सो कार्यक्रममा बृहत्तर लुम्बिनी विकास राष्ट्रिय निर्देशक समितिका सदस्य भिक्षु कोण्डन्य, धर्मादय सभाका कोषाध्यक्ष एवं युवा बौद्ध समूहका अध्यक्ष त्रिरत्न तुलाधर, युवा बौद्ध समूहका निवर्तमान अध्यक्ष त्रिरत्न मानन्धरलगायतले दिवंगत भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले भाषा, साहित्य, धर्म, संस्कृति लगायत विविध क्षेत्रमा पुन्याउनुभएको योगदान तथा परियति शिक्षाको महत्व बारे बोल्नुभयो । श्रीकीर्ति बौद्ध संघ, नगरमण्डप श्रीकीर्ति विहार कीर्तिपुरको आयोजनामा सम्पन्न सो कार्यक्रममा विहारका डा. भिक्षु चन्द्रकीर्तिबाट स्वागत, विहारकै अनागारिका मिनाबाट साधुवाद ज्ञापन, तेजनारायण मानन्धरबाट कार्यक्रम संचालन गरिएको थियो । अन्तमा भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारिकालगायत उपस्थित श्रद्धालुहरूलाई भोजनको व्यवस्था गरिएको थियो ।

आँखा दान

१८ आषाढ, भक्तपुर । नगदेश बौद्ध समूहको तत्त्वावधानमा यही जेष्ठ १८ गते दिवंगत अनिता श्रेष्ठ तथा जेठ ३२ गते दिवंगत आशाबहादुर धजुका आँखाहरू तीलगांगा आँखा प्रतिष्ठानलाई दान गरिएको र दान गरिएका आँखाहरू सफल प्रत्यारोपण पनि भइसकेको नगदेश बौद्ध समूहका सचिव कृष्णकुमार प्रजापति जानकारी प्राप्त भएको छ ।

अनागारिका धम्मवती ७८ वर्षमा प्रवेश

१९ आषाढ, धर्मकीर्ति विहारका संस्थापिका प्रमुख सासनधज धम्माचारिय, अगगमहागन्थवाचक अनागारिका धम्मवती ७९ वर्षमा प्रवेश गर्नुभएको छ । नेपालको बुद्धशासनिक क्षेत्रमा विशेष योगदान गर्नेमध्ये एक महत्वपूर्ण व्यक्तित्व मानिनुहुने धम्मवती गुरुमा, योग्य स्थायिको रूपमा सुपरिचित अनागारिका धम्मवतीको सुस्वास्थ्य, दीर्घायु एवं बुद्धशासनिक क्षेत्रमा उत्तरोत्तर अभिवृद्धि गर्ने क्षमता प्राप्त हुँदै निरन्तररूपमा छाइरहन सकून भन्ने शुभकामनासहित धर्मकीर्ति विहारको आयोजनामा सप्ताहावधी रूपमा भिक्षु-संघबाट धर्म-उपदेशसहित अभिधर्म पाठ गरिएको छ । साथै वज्रयान तथा महायानी परम्पराअनुसार विशेष धार्मिक पूजापाठ गरी धम्मवती गुरुमालाई शुभकामना अर्पण गरियो । यसरी नै उहाँलाई २४ गते स्वास्थ्य उपचारको क्रममा भारतमा लगिएको जानकारी प्राप्त भएको छ ।

अनिच्छावत संखारा, उपादवय धम्मिनो ।
उपज्जित्वा निरुच्छन्ति, तेसं बूपसमो सुखोऽति ॥

हार्दिक अद्भात्जली

जन्म: वि.सं. १९९१ आषाढ शुक्ल पूर्णिमा

बिकात: वि.सं. २०६९ बैशाख २६ गते मांगलबार

हाम्री ममतामयी दिदी सुश्री **चिनीदेवी वज्राचार्य** ७८ वर्षको उमेरमा दिवंगत हुनुभएकोमा वहाँको सुगति कामना गर्दै भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछौं । यस दुःखद् घडीमा हामीप्रति धैर्यधारणार्थ समवेदना प्रकट गर्नुहुने सम्पूर्ण आफन्त, ईष्टमित्र, विभिन्न धार्मिक संघसंस्था एवं शुभेच्छुकहरू प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछौं ।

“निब्बाणस्स पच्चयो होतु”

भाई/बुहारी

विश्वमान वज्राचार्य/नयनकुमारी वज्राचार्य
उपेन्द्रमान वज्राचार्य/लता वज्राचार्य

बहिनी/ज्वाई

श्रीमती भगवती शाक्य
मीनलक्ष्मी वज्राचार्य/सुरेन्द्रवहादुर वज्राचार्य

भवा/बुहारी

संजिव वज्राचार्य/प्रतिक्षा वज्राचार्य

नातिनी

समृक्षा वज्राचार्य

भदिनी/ज्वाई

मेनुका वज्राचार्य/रविन्द्रलाल वज्राचार्य
रेणुका वज्राचार्य(श्रेष्ठ)/सिद्धार्थ श्रेष्ठ
रोजी शाक्य/प्रमोद शाक्य

सुश्री उल्मा वज्राचार्य
रश्ना वज्राचार्य/प्रमित वज्राचार्य
सुश्री रुबिना वज्राचार्य

तानसेन, पाल्पा

* गत अंकमा भाइ उपेन्द्रमान तथा बुहारी लता वज्राचार्यको नाउँ छुट्न गएकोमा सच्याइएको छ । - व्यवस्थापक

अप्रमाद निर्वाणिको बाटो हो, प्रमाद मृत्युको बाटो हो,
प्रमादीहरू मर्नेमै अप्रमादीहरू मर्दैन । - बुद्ध

मिलन बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्था लिमिटेड

हवनाछ, पाको, न्यूरोड, काठमाडौं ।

फोन: ४२३१०३६, ४२२२०६५, फ्याक्स : ४२१६१६७

धार्मिक कोषका लागि प्राप्त आर्थिक सहयोग

दिवंगत नेपालका एकमात्र त्रिपिटकाचार्य ऐतिहासिक भिक्षु कुमार काशयप महास्थविरको सदीच्छाअनुरूप (आनन्दभूमि वर्ष ४० अंक ११ मा प्रकाशित) "आचार्य भिक्षु कुमार काशयप धार्मिक कोष" को स्थापना एवं वैधानिक रूपमा संस्थानुकरण गरी उद्देश्य अभिप्रायसहित भविष्यमा निरन्तरता दिने सार्वजनिक रूपमा जानकारी एवं श्रद्धालु आस्थावानहरूले समेत यथाश्रद्धा आर्थिक सहयोग गर्नसक्ने आह्वान गरिएको थिए । दिवंगत कुमार भन्तेको बुद्धशास्त्रिक योगदानलाई समेटी धार्मिक एवं विविध आयामिक गतिविधि संचालनमा निरन्तरता दिँदै जान दाता उपासक द्रव्यमान सिं तुलाधर (भाइराजा सह) तथा उपासिका बसुन्धरा तुलाधर, लालदरवारबाट रु. १,२५,०००/- (एकलाख पच्चीसहजार), सन्तिसुखावास, ललितपुरका संस्थापिका प्रमुख अनागारिका उत्पलवण्णा (चिनी गुरुमा) बाट दिवंगत पिता चीधिकाजी शाक्य, माता बेतिमाया शाक्यको पुण्यस्मृतिमा रु. ५०,०००/- (पचार हजार), दिवंगत पिता मूर्तिमान तथा दिवंगत माता सानुमाया शाक्यको पुण्यस्मृतिमा छोराहरु रत्नमान, अशोकमान, पूर्णमान, राहुलमान तथा उपासिका कमला शाक्य, पुल्चोकबाट रु. ५०,०००/- (पचार हजार), प्रकाश बहादुर मानन्धर कलिमाटीबाट रु. १५,५५५/- (पन्धहजार पाँचसय पचपन्न), सुनकेशरी श्रेष्ठ बनेपाबाट रु. ११,१११/- (एघार हजार एकसय एघार), डा. सुरेन्द्र शाक्य सातदोबाटोबाट रु. ९०,०००/- (दश हजार), सानुनानी कंसाकार क्षेत्रपाटीबाट

रु. ९०,०००/- (दश हजार), गणमहाविहारका प्रमुख एवं सुभाषित ज्ञानमाला भजनका अध्यक्ष भिक्षु शोभित महास्थविरबाट रु. ५,५५५/- (पाँच हजार पाँचसय पचपन्न), मचाकाजी महर्जन, धापासीबाट रु. ५,५००/- (पाँच हजार पाँचसय), डा. त्रिरत्नमान तुलाधर कमलादीबाट रु. ५,०००/- (पाँच हजार), ज्ञानकाजी शाक्य महाराजगंजबाट रु. ५,०००/- (पाँच हजार), नानीहेरा कंसाकार, क्षेत्रपाटीबाट रु. ५,०००/- (पाँच हजार), विजयरत्न शाक्य, टंगल (मार्फत् भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविर) बाट रु. २,५५५/- (दुई हजार पाँचसय पचपन्न), यशोधरा अधिकारी पुल्चोकबाट रु. २,१००/- (दुई हजार एक सय), पूर्णकेशरी महर्जन, डल्लुबाट रु. १००५/- (एकहजार पाँच) आर्थिक सहयोग प्राप्त भएको छ, सहयोगका लागि श्रद्धालुहरूलाई धार्मिक कोषले साधुवाद व्यक्त गरी श्रद्धादान सहयोग गर्न सकिने, सहयोग गर्न चाहनेहरूका लागि मैत्रीपूर्ण स्वागत गर्ने जनाइएको छ ।

मासिक भोजन :

आषाढ ९ गते बुद्ध विहार भृकुटीमण्डपमा दिवंगत आचार्य भिक्षु कुमार काशयप महास्थविरको ४ महिने पुण्य स्मृतिमा अ. नेकखमी तथा अ. अनुपमाले भोजन दान गर्नुभयो । यसरी नै श्रावण ८ गते ५ महिने पुण्य स्मृतिमा यशोधरा अधिकारी, पुल्चोक परिवारले भिक्षुसंघ तथा अनागारिका संघलाई भोजन दान गर्ने अभिभारा लिनुभयो ।

दर्ता नं. २०४६/०६५-०६६

एक होइन सबै ताबल बनौँ ।

सकल प्राणीपि दण्ड खनाः ग्याः, सकले सी खनाः ग्याः ।

अथेजुया सकल प्राणीपिन्त थः समान भालपाः घात याये मते, याके नं मते ।

- धम्मपद १२८

**मुद्धती वचतमा
१३ प्रतिशत व्याज**

**दैनिक वचतमा
६.५ प्रतिशत व्याज**

बलम्बु व्याउ सहकारी संस्था लि.

बलम्बु, काठमाडौं

**बलम्बु-६, काठमाडौं, फोन नं. ४३१४८४४,
ईमेल: bmc_coperative@yahoo.com**